

Euroopa Solidaarsuskorpuse programmi perioodi 2018–2020 lõpphindamine ja perioodi 2021–2027 vahehindamine

ARUANNE

Maarja Käger, Kristiina Toomik,
Anna-Lisa Aavik, Mark Herman Ilumets,
Kats Kivistik

- Uuring:** Euroopa Solidaarsuskorpuse programmi perioodi 2018–2020 lõpphindamine ja perioodi 2021–2027 vahehindamine
- Autorid:** Maarja Käger, Kristiina Toomik, Anna-Lisa Aavik, Mark Herman Ilumets, Kats Kivistik
- Teostaja:** Balti Uuringute Instituut
- Tellijä:** Haridus- ja Teadusministeerium
- Viitamine:** Käger, M., Toomik, K., Aavik, A.-L., Ilumets, M. H. & Kivistik, K. (2024). *Euroopa Solidaarsuskorpuse programmi perioodi 2018–2020 lõpphindamine ja perioodi 2021–2027 vahehindamine*. Balti Uuringute Instituut. <https://doi.org/10.23657/t7j5-1679>

Täname kõiki intervjuudes, fookusrühmaintervjuudes ja aruteludes osalenuid, Haridus- ja Teadusministeeriumi esindajaid ja Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuuri noorteprogrammide keskuse meeskonda.

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

HARIDUS- JA NOORTEAMET

Balti Uuringute Instituut

Lai 30 51005
Tartu
tel 699 9480
ibs.ee

DOI: <https://doi.org/10.23657/t7j5-1679>

SISUKORD

Lühikokkuvõte	5
1. ESK perioodidel 2018–2020 ja 2021–2027	7
2. Metoodika	10
3. Tulemuslikkus	11
3.1. Demokraatlikud alusväärtused.....	11
3.2. Ettevõtlikkus ja kogemused tööturule suundumiseks	12
3.3. Programmi prioriteetvaldkonnad	12
3.4. Koostöö teiste osalevate riikidega.....	14
3.5. Soovimatud mõjud ja nende ulatus	15
3.6. Tulemuslikkust mõjutavad asjaolud	16
3.7. Tegevuste mõju kestus.....	18
4. Tõhusus	21
4.1. Muutused meetmetes ja taotlusprotsessis	21
4.2. Programmi, meetmete ja projektide eelarve ja rahastamismudelid	21
4.3. IT-süsteemide tõrked.....	23
4.4. Programmi rakendamine ja seire	23
4.5. Programmi tegevuste kvaliteedi tagamise tugimeetmed	24
4.6. Sihtrühmadeni jõudmine	25
4.7. Koostöö elluviimine ning järelevalve partnerite ja osaliste vahel	26
4.8. Pettuste ennetamine ning toetusesaajate ja osalejate järelevalve	27
4.9. Toetuse saajatega seonduvad programmi tõhususe aspektid.....	27
5. Asjakohasus	29
6. Sidusus ja lisaväärtus	32
6.1. Seotus sarnaste eesmärkidega ELi programmide ja algatustega.....	32
6.2. Ühiskonna ootused ja prioriteetide ajakohastamine	33
6.3. ESK ELi tasandi lisaväärtus ja kasu võrreldes riiklike pingutustega	33
6.4. ESK kui eraldiseisev ELi noorteprogramm.....	35
Järeldused ja soovitused	37
Lisad	40
Lisa 1. Hindamisküsimused.....	40
Lisa 2. ESK kvantitatiivne ülevaade.....	44
Lisa 3. Detailsem tagasiside ja soovitused kohalikule agentuurile ja HTMile	47
Lisa 4. Infoleht olulisemate tulemustega programmi sihtrühmadele	51

Lühendid

Agentuur – Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuur.

EACEA (European Education and Culture Executive Agency) – Euroopa Hariduse ja Kultuuri Rakendusamet.

E+ – Erasmus+ programm.

ESK – Euroopa Solidaarsuskorpus.

HTM – Haridus- ja Teadusministeerium.

PP – programmiperiood.

SOL – solidaarsusprojekt.

TP – tööpraktika, töökohad (aastatel 2018–2020 toetatud tegevus).

VT – vabatahtlik tegevus või teenistus.

LÜHIKOKKUVÕTE

Euroopa Solidaarsuskorpus (ESK) on 2018. aastal loodud Euroopa Liidu toetatav programm. Selle kaudu toetatakse 18–30-aastaste noorte vabatahtlikus tegevuses osalemist ja kogukonna probleemide lahendamiseks loodud solidaarsusprojekte. Programmi eesmärk on ühiskondlike probleemidega tegeldes tugevdada ühtekuuluvust, solidaarsust, demokraatiat, Euroopa identiteeti ja kodanikuidentiteeti.

Siinse aruande aluseks oleva hindamise eesmärk oli anda hinnang ESK elluviimisele Eestis: lõpphinnang perioodi 2018–2020 kohta ja vahehindang perioodile 2021–2027. Hindamise keskmes olid detsentraalsed ehk riigi toetatud meetmed, mida Eestis rakendab Haridus- ja Noorteameti koosseisu kuuluv Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuuri noorteprogrammide keskus (agentuur).

Hindamise käigus otsiti vastuseid konkreetsetele programmi tulemuslikkust, tõhusust, asjakohasust, sidusust ja lisaväärtust puudutavatele uurimisküsimustele (vt lisa 1). Tulemuste põhjal saab üle vaadata programmi tingimused ja protsessid, et veelgi paremini täita seatud eesmärgid. Seega annab hindamine infot praegu kehtiva programmi täiendamiseks ning järgmise kujundamiseks.

Lõpp- ja vahehindamise koostamisel ning uurimisküsimustele vastamisel tugineti peamiselt olemasolevatele andmetele: varasematele asjakohastele uuringuaruannetele, programmiga seotud strateegiatele-arengukavadele ja muudele dokumentidele ning aruannetele. Lisaks vaadati programmi kohta jooksvalt *dashboard*'i kogunevaid andmeid, tehti individuaal- ja rühmaintervjuid Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM), agentuuri ja sihtrühmade esindajatega. Uuringu tulemused valideeriti valdkondlike ekspertide ja sihtrühmade, agentuuri ja HTMi esindajatega. Hindamise tulemusi tuleb tõlgendada mööndustega: andmekvaliteedi ebaühtluse tõttu ei saa anda täielikku ülevaadet programmi elluviimisest ja tulemuslikkusest.

Hindamise kohaselt on ESK asjakohane ja tulemuslik programm. See peegeldab Eesti riiklike ja ELi noortepoliitika eesmärke ja ühiskonna ootusi ning annab võimaluse täita seatud eesmärgid. ESK täiendab teisi noorteprogramme ning riiklike pingutusi noortevaldkonnas. Programmi eelarve on ära kasutatud, seatud kvantitatiivsed eesmärgid saavutatud ning toetatavatel tegevustel on soovitud mõju osalejatele, noori toetavatele organisatsioonidele ning kogukonnale. ESK meetmetes osalemise toel süvenevad demokraatlikud alusväärtused, nagu solidaarsus, mitmekesisus, sallivus ja avatus. Meetmetes osalevad noored muutuvad ettevõtlikumaks ja saavad väärtuslikku töökogemust ning tulevikuoskusi, õppides samal ajal paremini mõistma oma võimeid, huvisid ja isiklike eripärasid. Organisatsioonide võimekus noori kvaliteetselt kaasata paraneb. Ühiskond muutub sallivamaks ning paljud kogukonna probleemid saavad lahendatud. Samas ei ole mõju suurus täpselt teada ega üheselt hinnatav.

ESK eelarve on hindamatu väärtusega süsteemse vabatahtliku tegevuse ja noorte omaalgatuslike solidaarsusprojektide toetamiseks. Hindamine näitab, et programmi maksimaalse mõju saavutamiseks ja võimalikult paljude noorte kaasamiseks võiks aga ESK eelarvet suurendada. Olukorras, kus ühikuhindasid tõstetakse elukalliduse tõusuga kaasaskäimiseks, väheneb nende noorte arv, kellele toetust on võimalik määrata. Seega on programm valiku ees, kas kaasata rohkemaid noori, aga lühemaks ajaks, mis tõendaks

rahakasutuse kvantitatiivset tõhusust, või toetada arvuliselt vähem noori, aga see-eest kvaliteetsemate ja suurema mõjuga tegevuste kaudu.

ESK tulemuslikkust, tõhusust ja asjakohasust mõjutab kõige rohkem see, kas ja milliste sihtrühmadeni programmis jõutakse. Arvestades, et programmi eelarve on piiratud ja taotlusvoorudes on tihe konkurents, teeb agentuur sihtrühmadeni jõudmiseks head tööd. Samas näitas hindamine, et senisest rohkem võiks jõuda vähemate võimalustega noorteni ja nendeni, kes pole varem ESK ja E+ meetmetes osalenud. See eeldab mh selgemaid juhendmaterjale, tihedamat koostööd sihtrühmaga tegelevate spetsialistidega ning arusaadavat ja toimivat registreerimisplatvormi ning taotlus- ja aruandluskeskkonda.

Hindamisele tuginedes on ESK tulemuslik. Toetatavad tegevused, sihtrühmad ja taotlemise-aruandluse tingimused on üldjoontes asjakohased. Programm täiendab teisi rahastusvõimalusi ja see pakub eraldiseisva ELi noorteprogrammina märkimisväärset lisandväärtust. Hindamise käigus tekkis kõige rohkem mõtteid selle kohta, kuidas suurendada programmi rakendamise tõhusust.

Programmi täiendamiseks ning järgmise programmi kujundamiseks sõnastati hindamise põhjal järgmised soovitusel (detailemad soovitusel on toodud aruande järelduste ja soovitusel peatükis):

1. Jätkata ESK rahastamise, praeguste meetmete rakendamise ja programmi arendamisega. ESK peaks jääma eraldiseisvaks ELi noorteprogrammiks, et see oleks võimalikult kasulik nii ELi kui ka Eesti riikliku noortepoliitika kontekstis.
2. Programmi juhtimisotsuste langetamise toetamiseks vaadata üle jälgitavad indikaatorid ja see, milliseid andmeid ja kuidas sihtrühmade esindajatelt ja toetust saanutelt küsitakse ning projektide kohta kogutakse.
3. Lihtsustada veelgi sihtrühmadele mõeldud programmi juhiseid, lepinguid, kodulehekülgede sisu ning taotlus- ja aruandluskeskkonna ülesehitust.
4. Pöörata senisest rohkem tähelepanu vähemate võimalustega noorte kaasamisele.
5. Programmi tulemuslikkuse parandamiseks suurendada programmi kogueelarvet ja kulude korvamiseks mõeldud ühikuhindasid ning kaaluda meetmete proportsioonide muutmist.
6. Programmi eelarve tõhusaks kasutamiseks jätta ka tulevikus riikidele paindlikkus eelarve ümberjagamiseks programmi meetmete vahel.
7. Programmi rakendamise ja jälgimise ning taotlemise ja aruandluse tõhususe suurendamiseks korrastada IT-süsteemid, nii et need toimiksid tõrgeteta ja toetaksid programmi juhtimist.
8. Pöörata senisest rohkem tähelepanu eri osaliste ülesannete jaotusele ja võimalikule koostööle programmi turundamises, sihtrühmadeni jõudmises, tegevuste kvaliteedi parandamises ja prioriteetide seadmises.

1. ESK PERIOODIDEL 2018–2020 JA 2021–2027

Euroopa Solidaarsuskorpus on 2018. aastal ellu kutsutud Euroopa Liidu solidaarsusprogramm, mille üldeesmärk on vabatahtlike noorte ja organisatsioonide kaasabil edendada solidaarsust ning ühiskondlikke probleeme lahendades tugevdada ühtekuuluvust, solidaarsust, demokraatiat, Euroopa identiteeti ja kodanikuidentiteeti. ESK püüdleb noori kokku tuues hoolivama ühiskonna poole. Programmi sihtrühmal on võimalus osaleda vabatahtlikus tegevuses (kodu- või välismaal) ja kohalikes solidaarsusprojektides. Perioodil 2018–2020 pakuti programmi kaudu ka praktika- ja töökohti.

ESK meetmetes saavad osaleda Euroopa Liidu ja selle partnerriikide 18–30-aastased kodanikud ja seaduslikud elanikud. Toetatavate tegevuste kestus on 2 nädalat kuni 12 kuud¹ ja vabatahtliku tegevuse organisatsioonide projektide kestus kuni 24 kuud. Tabel 1 annab täpsema ülevaate programmist ja selle eri perioodidest.

Tabel 1. ESK hinnatavate perioodide tingimused I perioodi lõpu seisuga (2020) ja II perioodi viimase hinnatava aasta seisuga (2023)

	2018–2020 ²³	2021–2027 ⁴
Meetmed	<p>Vabatahtlik tegevus</p> <ul style="list-style-type: none"> • üksikisikute VT (2–12 kuud); • grupiteenistus (2 nädalat kuni 2 kuud); • vabatahtlik partnerlus (3 aastat kestev raamleping, iga-aastane tegevustoetus VTle). <p>Vabatahtlik tegevus humanitaarvaldkonnas – 18–35-aastastele, tsentraalne tegevus, ei hinnata.</p> <p>Praktika (2–6 kuud) – tööalaste kogemuste omandamine. Tasustatud.</p> <p>Töökohad (3–12 kuud) – tööleping, töötasu.</p> <p>Solidaarsusprojektid (2–12 kuud) – noorte algatatud ja ellu viidud kogukonna probleeme lahendavad projektid.</p>	<p>Vabatahtlik tegevus</p> <ul style="list-style-type: none"> • üksikisikute VT (2–12 kuud, vähemkindlustatud noortel erandkorras vähemalt 2 nädalat); • rühmade VT (2 nädalat kuni 2 kuud). <p>Rühmade vabatahtlik tegevus prioriteetsetes valdkondades (2 nädalat kuni 2 kuud).</p> <p>Vabatahtlik tegevus humanitaarvaldkonnas – 18–35-aastastele mõeldud tsentraalne tegevus, ei hinnata.</p> <p>Solidaarsusprojektid (2–12 kuud) – noorte algatatud ja ellu viidud kogukonna probleeme lahendavad projektid.</p>

¹ Euroopa Solidaarsuskorpus. (2020). Euroopa Solidaarsuskorpuse juhend. https://euroopanoored.eu/wp-content/uploads/2019/11/European-Solidarity-Corps-Guide_2020.pdf.

² *Ibid.* Euroopa Solidaarsuskorpus. (2020).

³ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2018/1475, 2. (2018). <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2018/1475/oj>.

⁴ Euroopa Solidaarsuskorpus. (2023). Euroopa Solidaarsuskorpuse 2023. aasta konkursikutse. <https://euroopanoored.eu/wp-content/uploads/2022/11/european-solidarity-corps-guide-2023-et.pdf>.

	<p>Koostöö-, kvaliteedi- ja toetusmeetmed – osalejate ja korraldajate toetamine kvaliteetse teenuse tagamisel, täpsemalt:</p> <ul style="list-style-type: none"> võrgustikutegevus; turvakontroll; kvaliteedi- ja juurdepääsumeetmed (koolitustegevus⁵, keeletugi, kindlustus, õnnetusjuhtumi- ja tervisekindlustus, noortepass, suutlikkuse suurendamine, haldusabi); kvaliteedimärgis; ESK ressursikeskus, ESK portaal ning teised Internetiteenused ja IT-süsteemid. 	
Eelarve	<p>Kogueelarve 375,6 mln €, Eestil 3,6 mln €⁶ (sh riiklik kaasfinantseering 250 000 €).</p> <p>Eelarve soovituslik jagunemine:</p> <ul style="list-style-type: none"> VT ja SOL 90%; PT 10%; kogurahastusest kuni 20% riigisiseseks tegevuseks. 	<p>Kogueelarve 1,009 mld €⁷, perioodil 2021–2023 Eestil 3,3 mln €⁸ (sh riiklik kaasfinantseering 317 716 €).</p> <p>Eelarve soovituslik jagunemine:</p> <ul style="list-style-type: none"> humanitaarakorpuse VT 6%; muu VT ja SOL 94%; kogurahastusest kuni 20% riigisiseseks tegevuseks.

Võrreldes kahe perioodi tegevusi ja tingimusi, on suurimaks muutuseks tööpraktika ja -kohtade meetme ja vabatahtliku tegevuse alla kuulunud vabatahtliku partnerluse lõppemine. Muutused toetatavates kuludes on olnud pigem tagasihoidlikud ja toimunud VT meetmes (nt transpordikulud). Suuremad toetatavate kulude muutused on toimunud 2024. aastast nii VT organisatorsetes kui ka SOLi kuludes.

Aastatel 2018–2020 toetati 3 117 682 euroga kokku 130 projekti, milles osales 1045 noort.⁹ Aastatel 2021–2023 toetati 3 500 263 euroga kokku 120 projekti, milles on taotluste põhjal osalenud 977 noort.¹⁰ Sel perioodil osalesid vabatahtlikud kõige sagedamini noorsootöö ja hariduse projektides ning SOLi projekte viidi kõige sagedamini ellu kaasamise ja mitmekesisuse teemadel (vt lisa 2 joonist 2). Taotlused esitasid peamiselt noortevaldkonna organisatsioonid (vt lisa 2 tabeleid 8 ja 9). Programmide tulemused on kajastatud põhjalikumalt peatükis 3 ja lisas 2.

⁵ ESK koolitustegevusi, sh õpirändeid siin aruandes ei hinnata.

⁶ Agenduurilt saadud eelarve täitmise info.

⁷ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2021/888. (2021). Peatükk V, artikkel 11.

⁸ Agenduurilt saadud eelarve täitmise info.

⁹ Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuur. (2020). Programmi Euroopa solidaarsuskorpus 2018 – 2020 tulemused. <https://infogram.com/esk-infograafika-nooredee-veebi-lho16vew0oo82nq>.

¹⁰ Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuur. (2023). Programmi Euroopa solidaarsuskorpus 2021 – 2023 taotlusvooru tulemused. <https://infogram.com/lpnn67wpnjvgldhz6wgmwjd9phmedn5pq5>.

Tabel 2. ESK Eesti näitajad aastatel 2018–2020 ja 2021–2023¹¹

Näitaja	2018–2020	2021–2023
Esitatud taotluste arv	178 ¹²	149
Rahastatud taotluste arv (edukuse osakaal)	134 (75%)	120 (81%)
Tegelik / plaanitud osalejate arv¹³	816 / 736	977 / 830
Vähemkindlustatud noorte osakaal	26%	29%
Kvaliteedimärgisega organisatsioone perioodi lõpuks	162	174
Eraldatud toetuseid	3 117 682 €, sellest omakorda u 77% VT, 15% SOL, 9% TP	3 500 263 €, sellest omakorda u 85% VT, 15% SOL

¹¹ Agentuuri aastaaruanded, agentuurilt saadud info.

¹² Töö ja praktika: kuus projekti, 91 osalenut, 57 vähemate võimalustega osalenut.

¹³ Agentuuri korrigeeritud andmed.

2. METOODIKA

Hindamise metoodikat valides lähtuti sellest, et aegade jooksul on kogutud kvantitatiivseid andmeid ESK kohta ja tehtud mitu ESK tegevusi kajastavat uuringut. Sihtrühmade liigse koormamise vältimiseks analüüsiti olemasolevaid andmeid. Sihtrühmasid kaasati peamiselt andmete täpsustamise ja valideerimise eesmärgil. Perioodi 2018–2020 lõpphindamiseks ja perioodi 2021–2023 vahehindamiseks kasutati järgmiseid meetodeid:

- dokumendianalüüs, sh
  - varasemad uuringud,
  - programmiga seotud strateegiad ja arengukavad,
  - programmi juhised, taotlus- ja aruandlusvormid, infoseminaride slaidid,
  - agentuuri tööprogrammid ja aruanded Komisjonile,
  - agentuuri aastaaruanded ja infograafikud,
  - agentuuri edastatud kvantitatiivsed programmi andmed;
- *dashboard*'i andmed – taotletud, rahastatud ja elluviidud projektide ülevaade, projektides osalenute tagasiside;
- personaal- ja rühmaintervjuud (11 intervjuud 36 osalejaga), sh
  - sissejuhatavad intervjuud HTMi ja agentuuri esindajatega,
  - fookusrühma intervjuud sihtrühmade esindajatega (organisatsioonid, noored, mentorid),
  - personaalintervjuud sihtrühmi esindavate organisatsioonidega;
- uuringusse värbamise käigus saadud kirjalik ja suuline tagasiside sihtrühmadelt;
- tulemusi valideeriv fookusrühma intervjuu valdkondlike ekspertide ja toetust saanute esindajatega (viis osalejat) ning üheksa osalejaga valideeriv seminar tellija esindajatega;
- tellija esindajatega (HTM, agentuur) korraldatud töökohtumised ja jooksivad küsimused-arutelud telefoni ja e-kirja teel.

Hindamise piirangud:

- *Dashboard*'i koondstatistika on kohati puudulik ja vigane ning sageli on raske selle põhjal järeldusi teha. Näiteks perioodi 2018–2020 kohta see praktiliselt puudub, statistika perioodi 2021–2023 kohta on lünklik. Seetõttu kasutati planeeritust rohkem infograafikute ja aruannete andmeid ning esitati andmepäringuid agentuurile.
- Perioodi 2018–2020 info on puudulik: aruandlus komisjonile kajastab minimaalselt ESK tegevusi (iga aastaga siiski rohkem), ESK kõik tegevused ei kajastu varasemates uuringutes, rahvusvaheliste uuringute puhul puudub detailne info Eesti kohta, kuigi vastuseid koguti ka Eesti osalejatelt.
- Programmi juhistes ja tööprogrammides on toodud ootused programmi ja projektide tulemustele, kuid need on ainult sõnalised. Niisiis tuginetakse tulemuste hindamisel seatud riiklike plaanide täitmisele ja muutustele ajas, tulemuste mõju vaadeldakse osalenute endi hinnangute alusel.
- Vähemate võimalustega noorte kaasamine – statistikas kajastuvad vaid need projektid, kus vähemate võimalustega noorte kaasamiseks on kasutatud lisaelarvet. Ilma lisaelarveta nende noorte arv statistikas ei kajastu.

3. TULEMUSLIKKUS

Tervikuna on perioodid 2018–2020 ja 2021–2023 olnud tulemuslikud: agentuuri rahalised vahendid on ära kasutatud (vt ptk 4.2) ning seatud osalejate arvu ja tegevuste mõjude eesmärgid on täidetud (vt ka lisa 2 tabelit 7). Perioodi 2018–2020 töö, praktika ning SOLi tulemuslikkuse ja mõju andmed Eesti kohta puuduvad, kuid kõiki liikmesriike katvad uuringud annavad alust arvata, et ka toonased projektid aitasid täita programmi ja tegevuste eesmärgid.

Kuigi ESK meetmetes osalemisest tulenev **mõju on iga osaleja puhul individuaalne**, on hindamise kohaselt programmil mitu järgmistes alapeatükkides kajastatud üldisemat mõju nii indiviididele, organisatsioonidele kui ka ühiskonnale.

3.1. Demokraatlikud alusväärtused

Sekundaarallikad¹⁴ ja intervjuud näitasid, et vaadeldud programmiperioodide ja meetmetes osalemise ajal **süvenesid** osalejates ja nendega seotud noortega töötajates **demokraatlikud alusväärtused, nagu solidaarsus, mitmekultuurilisus, sallivus ja avatus**. Noored ise sageli neid termineid demokraatiaga ei seostanud.

Eestist pärit ja Eesti riikliku agentuuri rahastatud VT projektides osalenud õppisid esimesel programmiperioodil kultuurilise mitmekesisuse, inim- ja põhiõiguste ning osalemise kohta. Osalemise järel pidasid nad demokraatiaga seotud teemavaldkondi, nagu võrdõiguslikkus, üksikisiku vabadused, rahu, inimõigused, demokraatia ja õigus, varasemast olulisemaks. Samuti paranes osalejate teadlikkus ja olulisuse tunnetamine järgnevates poliitikat puudutavates valdkondades: Euroopa teemad, ELi poliitikasuunad ja struktuur, kodakondsuse praktiseerimine, kodanikuühiskonna tegevuses osalemine ja Eesti noortepoliitika, demokraatia ja õiglus.¹⁵

Sarnaselt esimese perioodiga täienesid osalejate teadmised ka teisel programmiperioodil Euroopa väärtuste, demokraatia ja kriitilise mõtlemise valdkondades ning süvenes oskumõista ühiskonna erinevaid liikmeid (sh vähemate võimaluste ja erivajadustega inimesi). Tervikuna suurenes Euroopa ühtekuuluvustunne.¹⁶

Hindamistulemuste järgi oli tegevustel sarnane mõju ka neis osalenud noortega seotud organisatsioonidele, SOLi projektide mentoritele ning kogukondadele. Intervjuud organisatsioonidega näitasid, et **ESK väärtused võetakse tegevuste kaudu lihtsamini omaks ja neile pööratakse tähelepanu ka muude tegemiste käigus**. Nii SOLi kui VT puhul oli näha, et tegevused mõjutasid ka mentorite ja noortega töötajate suhtumisi, tõekspidamisi ja kultuuriliste erisuste mõistmist. Paljud SOLi mentorid ja organisatsioonide esindajad ütlesid, et said osalemisest või noorte toetamisest kogemusi, mis kandusid edasi ka nende teistesse eluvaldkondadesse. Organisatsioonid said nt väärtuslikke kogemusi rahvusvahelise koostöö ning piiriüleste projektide korraldamise ja sihtrühmade kaasamise kohta. Kogukonna tasandilt

¹⁴ Salu, J., Haljasmets, K., Aps, J., Akkermann, C., Kaldmaa, K., Pedjasaar, M. (2021). *Erasmus+: Euroopa noored programmi tulemuste ja mõju-uuring*. Stories For Impact OÜ & Haap Consulting OÜ.

¹⁵ Ibid Salu *et al.*, (2021).

¹⁶ Kendrali, E., Raihhelgauz, M. (2023). *Euroopa Solidaaruskorpuse programmi 2021/2022 tulemuste ja mõju uuring (RAY SOC) Eestis*. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.*Aruanne ei olnud selle kasutamise ajal veel ametlikult avaldatud.

toodi palju näiteid, kus SOL pööras tähelepanu erinevatele probleemkohtadele, kaasas erinevaid ühiskonnagruppe või kuidas vabatahtlikesse esialgu kriitiliselt suhtunud kogukonnad harjusid ajapikku noortega, muutusid tolerantsemaks ja abivalmimaks ning õppisid hindama kohalikus kogukonnas tegutsevaid vabatahtlikke (näiteks tutvustasid vabatahtlikud kohalikele nende kodumaist toidukultuuri).

3.2. Ettevõtlikkus ja kogemused tööturule suundumiseks

Analüüs näitab, et programmiperioodide üleselt **parandab vabatahtlikus teenistuses osalemine noorte, eriti vähemate võimalustega noorte võimalusi tööturul ja suurendab huvi ettevõtluse ja omaalgatuste vastu.**¹⁷ ESK meetmetes osalemise järel paranes noorte endi hinnangul nende konkurentsivõime. Nad omandasid või täiendasid mitmesuguseid oskusi, nt projektijuhtimine, ürituste korraldamine, suuline ja kirjalik eneseväljendus, ajaplaneerimine, meeskonnatöö, projektide kirjutamine, koordineerimine, kommunikeerimine ja juhtimine (sh eelarve juhtimine, ootamatustega toimetulek), arutlemisoskus ja kriitiline mõtlemine, keeleoskus, sotsiaalpoliitiliste probleemide ja keeruliste olukordadega tegelemine ja oma ideede loominguline väljendamine. Samuti paranes meetmetes osalemise järel osalejate tegutsemisjulgus ja enesekindlus ning oskus iseennast ja oma võimeid paremini tundma õppida. Samuti hindasid projektides osalejad võimalust avardada oma silmaringi, õppides tundma teisi kultuuriruumi ja sealseid kombeid-tavasid, kuid ka iseennast.^{18 19 20} Hindamisest saab järeldada, et programmis osalenud noored kasutavad saadud kogemusi edaspidi nii isiklikus kui ka tööalases elus ning tegutsevad aktiivsete kodanikuühiskonna liikmetena.

3.3. Programmi prioriteetvaldkonnad

Sekundaaranalüüs^{21 22} ja intervjuud näitasid, et ESK meetmetes osalenud noored õppisid paremini mõistma oma võimeid, huvisid ning isiklike eripärasid. Programmi läbinud noortel süvenesid teadmised programmi prioriteetvaldkondadest ehk kaasamisest ja mitmekesisusest, digitaalsetest oskustest, demokraatias osalemisest, jätkusuutlikust arengust ja keskkonnakaitsest jpt. Järgnevalt on kajastatud programmi prioriteetvaldkondade põhilised tulemused:

Tabel 3. ESK prioriteetvaldkondade tulemuslikkus

Prioriteetvaldkond	Tulemuslikkus
Kaasamine ja mitmekesisus	ESK üks peamisi eesmärke on kaasata meetmetesse ka vähemate võimalustega noori. Sekundaarallikate analüüsi andmetel on teisel vaadeldud perioodil suurenenud keskharidusega, linnast pärit ja nende osalejate hulk,

¹⁷ European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. (2017). *Study on the impact of transnational volunteering through the European voluntary service*, Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/87737>.

¹⁸ Ibid Kendrali, E., & Raihhelgauz, M., (2023).

¹⁹ Ibid European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, (2017).

²⁰ Ibid Kendrali, E., & Raihhelgauz, M., (2023).

²¹ Ibid Salu *et al.*, (2021).

²² Ibid Kendrali, E., & Raihhelgauz, M., (2023).

	<p>kes tunnevad, et neil on elus halvemad võimalused. Lisaks kuulus teisel perioodil mõnda vähemusgruppi 24% osalejatest.^{23 24}</p> <p>VT on soodustanud läbi aegade kultuurilise mitmekesisuse mõistmist ja parandanud tolerantsust, aidanud noortel mõista erinevate ühiskonnagruppide probleeme ning arendanud solidaarsust ja toetust teistele. Teisel perioodil osalejad õppisid projekti käigus järgnevate kaasavust ja mitmekesisust puudutavate aspektide kohta: solidaarsus, mitmekesisus, kaasatus, empaatia, ebavõrdsus, diskrimineerimine, aktsepteeritus, inimõigused ja võrdõiguslikkus. Osalejate vabatahtliku tegevuse järgne eneseanalüüs näitas suuremat toetust mitmekesisusele ja aktiivsemat võitlust diskrimineerimise vastu.^{25 26}</p> <p>Vähemate võimalustega noorte kaasamine VTsse ja SOLi on intervjuudes osalenud organisatsioonide hinnangul liialt bürokraatlik, mistõttu ei soosi programm nende kaasamist soovitud määral (vt täpsemalt ptk 5). Takistustest hoolimata oli organisatsioon, kes proovivad kaasata ning projektide vältel toetada ka vähemate võimalustega noori. Esile toodi ka projekte, mis on mõeldud üksnes vähemate võimaluste või erivajadustega noortele või nendega tegelevatele organisatsioonidele. Samuti aitavad ESK meetmed siduda noori rohkem kohalike kogukondadega, nii et suureneb sotsiaalne sidusus.</p>
Digipööre	<p>Hindamine näitas, et mõlemal VT programmiperioodil kasutati projektides digitaalseid vahendeid ja arendati osalejate digikompetentse. Varasemate uuringute kohaselt arendati esimesel programmiperioodil kõige sagedamini osalejate digitaalseid kompetentse ning digitehnoloogia kasutamise oskust.²⁷ Teisel perioodil aga arendati info- ja andmepädevust ning parandati väär- ja desinformatsiooni alast teadlikkust.²⁸ Intervjuudest jäi kõlama, et meetmete mõju ulatus digioskuste arendamiseks sõltub kõige rohkem konkreetsest projektist ja selle korraldusest.</p>
Keskkonnakaitse, kestlik areng ja kliimameetmed	<p>Hindamisest nähtub, et mõlemad VT programmiperioodid mõjutasid noorte keskkonnateadlikkust ja aktiivsust positiivselt, kuid erinevatel viisidel, ja mõju ulatus sõltus projekti teemast ja korraldusest, programmi tingimustest ning teistest osalenutest. Programmi esimesel perioodil paranesid kõige rohkem noorte keskkonnakaitsealased teadmised, näiteks hakati prügi sorteerima ning eelistati taastuvenergiat ja ühistransporti.²⁹ Teisel perioodil suurenes noorte keskkonnaprobleemide tundlikkus ning vabatahtlikus teenistuses osalenud noored olid suurema tõenäosusega valmis keskkonnahoidlikkuse eest seisma nii isiklikul kui ka ühiskondlikul tasandil.³⁰</p> <p>Hindamise kohaselt avaldub SOLide positiivne keskkonnamõju keskkonnateemalistes projektides, kus noored saavad uusi teadmisi ja kogemusi teemavaldkonna kohta interaktiivsete kogemuste ja arutelude kaudu. Lisaks on paljud muude valdkondade projektid teadlikult pikkinud oma tegevustesse keskkonnaga arvestavaid elemente (nt ühekordsete nõude vältimine, prügi sorteerimine). Projektidest saadud kogemusi ja teadmisi kasutatakse ka pärast projekti. Hindamine näitab, et SOL on tõhus meede, mille abil parandada noorte keskkonnateadlikkust ning edendada keskkonnahoidlikke käitumisviise. ESK meetmetega tegelevad organisatsioonid nentisid, et nende eesmärk on viia ellu projekte noortele südamelähedastel teemadel, mistõttu on keskkonnateemad atraktiivseks</p>

²³ Ibid Salu *et al.* (2021).

²⁴ Ibid Kendrali, E., & Raihhelgauz, M., (2023).

²⁵ Ibid Salu *et al.* (2021).

²⁶ Ibid Kendrali, E., & Raihhelgauz, M., (2023).

²⁷ Ibid Salu *et al.* (2021).

²⁸ Ibid Kendrali, E., & Raihhelgauz, M., (2023).

²⁹ Ibid Salu *et al.* (2021).

³⁰ Ibid Kendrali, E., & Raihhelgauz, M., (2023).

	projektivaldkonnaks nii organisatsioonide kui ka noorte seas. Projektides osalevad noored kannavad projekti teemavaldkonnale omaseid väärtusi ja õpitud teadmisi edasi ka hiljem neid ümbritsevatele inimestele.
Osalemine demokraatias	Hindamise tulemusel selgus, et ESKs osalemine arendab demokraatiaga seotud teadmisi ning edendab kodanikuaktiivsust. Mõlemal programmiperioodil arenes osalejate huvi ja aktiivsus vabatahtliku töö, kogukonna toetamise ja demokraatlikes protsessides osalemise vastu ning suurenes mõistmine erinevast kultuuritaustast pärit inimeste suhtes. Esimesel programmiperioodil nähtus suurem mõju veenvale eneseväljendusele ja poliitilistes aruteludes osalemise oskusele, samas kui teisel perioodil saadi enim teadmisi Euroopa kodanikuühiskonnas osalemise, Euroopa Liidu mõistmise, inimõiguste ja vägivalduse kohta ning arenes osalejate kriitiline mõtlemine (vt põhjalikumalt ptk 3.1). ^{31 32} Demokraatlike väärtuste edendamine ESK meetmetes edendab aktiivset kodanikuühiskonda ning toetab noorte teadmisi ja poliitikat puudutavaid hinnanguid.

Analüüsist võib järeldada, et ESK meetmete tegevused toetavad osalejate muutumist sallivamaks, mõistvamaks, avatumaks ja julgemaks, mille tagajärjel muutub ühiskond turvalisemaks.

3.4. Koostöö teiste osalevate riikidega

ESK üks eesmärke on pakkuda noortele võimalusi solidaarsusprojektideks Euroopa Liidus ja teistes partnerriikides. Eelmisel programmiperioodil osales Eestis VTs välisvabatahtlikke 25 riigist³³, sellel programmiperioodil on agentuuri andmetel tulnud Eestisse vabatahtlikke juba 42 riigist. Samal ajal on Eestist pärit vabatahtlikud tegutsenud 25 riigis. Seega on laienenud riikide hulk, kellega VT raames koostööd tehakse. Esimesel programmiperioodil VTs osalenud noortest rohkem kui pooled leidsid, et meetmes osalemine aitas soodustada koostööd valdkonna sees Euroopas.³⁴ Kummalgi programmiperioodil paranes osalejate võime mõista teisest kultuuriruumist pärit inimesi,^{35 36} mis tervikuna soodustab ka riikidevahelist koostööd. Siiski on vabatahtlike puhul märgata, et pärast VTd ei jätku üldjuhul koostöö endise vastuvõtjaga. Erandiks on mõned intervjuueeritute poolt toodud juhud, kus vabatahtlikule on tehtud tööpakkumine või kus esialgne lühiaegne koostöö on päädinud pikaajalise vabatahtliku tegevusega. Intervjuude põhjal jätkub aga positiivse VT kogemuse korral saatva ja vastuvõtva organisatsiooni koostöö: noori saadetakse julgemalt nendesse organisatsioonidesse, kellega on varasem hea koostöökogemus.

Programmil on VT kaudu ka suur potentsiaal koostöö arendamiseks kolmandate riikidega. Intervjuude põhjal võib kolmandates riikides vabatahtlikuna tegutsemine või neist riikidest vabatahtlike vastuvõtmine avaldada kultuuride erinevusest tingituna noore ja kogukonna solidaarsusele suuremat mõju. Intervjuudest selgus veel, et lisaks Euroopast pärit vabatahtlikele on Eesti atraktiivseks sihtpunktiks ka kolmandatest riikidest pärit vabatahtlikele.

³¹ Ibid Salu *et al.*, (2021).

³² Ibid Kendrali, E., & Raihhelgauz, M., (2023).

³³ Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse Agentuur. Euroopa Solidaarsuskorpus - Programmi Euroopa Solidaarsuskorpus 2018–2020 tulemused. <https://infogram.com/esk-infograafika-nooredee-veebi-1ho16vew0oo82nq>.

³⁴ Ibid Salu *et al.*, (2021).

³⁵ Ibid Salu *et al.*, (2021).

³⁶ Ibid Kendrali, E., & Raihhelgauz, M., (2023).

Küll aga ei näidanud intervjuud, et sellisel VTI oleks märkimisväärne mõju eri riikide organisatsioonide koostööle.

Sellel, kas vabatahtlik peab programmi õnnestunuks, on suur roll teenistuse korraldusel. Eestist noori välismaale saatvatel organisatsioonidel pole aga alati piisavalt selget ülevaadet välismaal tegutseva organisatsiooni võimekusest noort vastu võtta ja talle programmijuhendile vastavat kogemust pakkuda, mistõttu satuvad noored vahel teenistustesse, mille kvaliteet on kehv või milles ei järgita kõiki meetmes seatud eesmärgi või kohustusi (nt mentorlus, toidu- või transpordikulude katmine, töömaht jpm). Halva kvaliteediga või programmijuhendit mitte järgiva VT puhul võib osaleja saada ebameeldiva kogemuse ja vabatahtlikust tegevusest saadavad teadmised ja kogemused jäävad soovitud väiksemaks. VT kvaliteedi parandamiseks ja noortele parema kogemuse pakkumiseks peavad nii riiklikud agentuurid kui ka saatvad organisatsioonid veelgi rohkem pöörama nt koolitustes ja kvaliteedimärgise taotlemise protsessis organisatsioonide tähelepanu VT kvaliteedi aspektidele. Vajalikuks võib osutada ka saatvate organisatsioonide ja agentuuride suurem kontrollivõimalus programmi reeglite täitmise üle. Lisaks on oluline, et organisatsioone toetataks asjakohaste teadmistega, mis aitavad neil veenduda partnerorganisatsioonide ja VT kvaliteedis.

3.5. Soovimatud mõjud ja nende ulatus

ESKI on palju positiivseid mõjusid nii osalejatele kui ka kohalikele kogukondadele. Samas selgusid ka mõned soovimatud mõjud:

Tabel 4. ESK soovimatud mõjud

Soovimatu mõju	Selgitus
ESK meetmed on kujunenud põhiliseks riikliku eesmärgi täitmise rahastusallikaks	ESK suur eelarvemaht ning lai haare on aidanud programmil kujuneda edukaks vabatahtliku ja solidaarsuskogemuse pakkujaks Euroopas elavatele 18–30-aastastele noortele. Intervjuudest selgus, et Eestis puuduvad teised riigisisised sihtrühmale suunatud sarnased meetmed, nii et programmi rahastuse vähenemise või kadumise tagajärjel muutuks keeruliseks Eesti strateegiliste eesmärkide täitmine. Nimelt on kogukonnas osalemine, omaalgatuste toetamine ja organiseeritud vabatahtlikus tegevuses osaluse suurendamine seatud Eesti noortevaldkonna arengukava 2021–2035 eesmärkideks.
Kolmandatest riikidest pärit noorte kaasamine on organisatsioonidele ressursimahukam	Intervjuude kohaselt tunnevad lisaks Euroopa Liidust pärit noortele Eestis VT vastu suurt huvi ka kolmandatest riikidest pärit noored. Nende kaasamine on organisatsioonidele aga ressursimahukam (töötajatel kulub rohkem aega taotleja abistamiseks, reisikulud on suuremad) ning takistusi on rohkem (nt aeganõudev viisataotlus, ELi ravikindlustuse puudumine). Tulevikus tuleb leida võimalusi kolmandate riikide noorte tõrgetevabamaks kaasamiseks (vt ptk 3.6).
Vähemate majanduslike võimalustega noortel on programmis osalemine raskendatud	Vähemate võimalustega noorte kaasamiseks on programmis loodud lisakulude katmiseks kaasamistoetus. Noorte soovimatus lisatoe vajadusest teada anda,

riiklikule elukallidusele mittevastavate ühikuhindade tõttu	eelarvete piiratus, madalad ühikuhinnad, lisanduva nn omafinantseeringu vajadus tegevusest maksimaalse mõju saamiseks, vähemate võimalustega noorte VTsse kaasamise ettenägelikkuse vajadus ja tehtavate kulude kajastamise halduskoormus ei toeta aga vähemate majanduslike võimalustega noorte kaasamist. Olukorras, kus toetusmäärad ei kata kõiki vabatahtliku kulusid sihtriigis, on vähemate (finantsiliste) võimalustega noortel programmiga liitumine keerulisem ja programmist saadav mõju jääb väiksemaks, sest neil puuduvad piisavad finantsilised vahendid.
Vabatahtlikus teenistuses osalemine üksnes reisimise eesmärgil	Intervjuud näitasid, et mõned osalevad noored näevad programmi kui tasuta reisimise, sihtriigis elamise ja sotsialiseerumise võimalust ega soovi piisavalt osaleda tegevustes ja vastuvõtva organisatsiooni töös.
Solidaarsusprojektide eelarve sõltuvus projekti kestusest võib ajendada organisatsioone projekti pikemaks venitama	SOLide eelarved on seotud projekti kestusega. Intervjuudest tuli välja oht, et projekte koordineerivad organisatsioonid või tuumikgrupid venitavad projekti kunstlikult pikemaks, et saada suuremas mahus rahastust. Samas oli näha, et projekti nn venitades mõeldi rohkem selle kvaliteeti parandavatele eel- ja järeltegevustele.
Viieliikmelise täisealiste noorte tuumikrühma nõude tõttu ei pruugi projektide aruanded ja statistika peegeldada tegelikke mõjusid ja tulemusi	Intervjuudest selgus, et SOLide korraldamisel on kohati probleemiks viieliikmelise täisealistest noortest koosneva tuumikrühma nõue, mida võib olla raske täita sobivas vanuses aktiivsete noorte puudumise tõttu. Noorte leidmist raskendavad nt piirkondlikud eripärad või lihtsalt ei jõuta sobivate noorteni. Esineb juhtumeid, kus olulist rolli projektis täidavad tegelikult tuumikrühmavälised noored ja kus rühmalikmed solidaarsustegevusi ise ellu ei vii. Intervjuude kohaselt jääb sellistel juhtudel noorte kogemus tõendamata. Sagedased on ka juhtumid, kus mõni tuumikrühma liige n-ö kaob ära ja teda ei asendata kellegi teisega. See toob kaasa olukordi, kus tuumikrühma liikmetelt on raske saada projekti kohta tagasisidet või ei vasta saadav tagasiside tegelikkusele. Lisaks jääb saamata projektis tegelikult osalenud noorte tagasiside.

3.6. Tulemuslikkust mõjutavad asjaolud

Hindamine näitas, et programmi ja tegevuste tulemuslikkust mõjutavad erinevad teadlikkust, osalust, programmi tingimusi ja tegevuste kvaliteeti puudutavad tegurid. Sihtrühmade ja nendega kokku puutuvate organisatsioonide või isikute teadlikkus programmist ja selle detailidest mõjutab osalust. Kui programmis ei osaleta, puudub ka võimalus sihtrühmale mõju avaldada. Kui osalema jõutakse, on olulised mh osaleja motivatsioon, tegevuste läbimõeldus ja mentori roll. Järgnevalt kirjeldatakse tulemuslikkust mõjutavaid asjaolusid põhjalikumalt.

Hindamine näitas, et ESK meetmetes **osalust takistavad tegurid** on järgnevad: vähene teadlikkus programmist ja selle võimalustest (vähene teadlikkus nt programmi muudatustest toob kaasa tagasihoidliku huvi), elukohariigi elatustasemele mitte vastavad toetusmäärad, keeruline kandideerimisprotsess (sh pikkade lepingute ja programmijuhendite läbitöötamine, viisaprobleemid), programmi keeruline ja probleemne kandideerimis-, taotlus- ja

aruandluskeskkond (vt ptk 4.3 ja 4.4), liiga kõrge vanusemäär programmis osalemiseks, geograafilised takistused ja terviseprobleemid. Osalejate kaasamisega seotud viisaprobleemide puhul toodi välja taotlemisprotsessi pikkust ja viisade andmisest keeldumist (vt ptk 3.5).

Noored kuulsid ESK vabatahtlikust teenistusest peamiselt sõpradelt ja tuttavatelt (I programmiperioodil 37, II programmiperioodil 32%), organisatsioonide, sh noorteorganisatsioonide kaudu (I PP 38, II PP 21%) ning (sotsiaal)meedia vahendusel (I PP 23, II PP 29%). Vähem kuuldi programmist aga riiklike agentuuride, koolide või ülikoolide, noortekeskuste, töökohtade või kolleegide, mentorite, riiklike agentuuride maakondlike partnerite ja Euroopa komisjoni veebisaidi või teiste ELi noortetegevusega seotud veebisaitide nagu SALTO-YOUTH või Eurodesk kaudu. Eelnevate aruannete andmeid meetmest kuulmise kohta kinnitasid ka vabatahtlikus teenistuses osalenutega tehtud intervjuud.^{37 38} Kuigi sõprade ja tuttavate kaudu programmist kuulmine on väärtuslik info ja kinnitus programmi positiivsest mõjust noortele, siis ei taga see meetmete üpris väikse osalejate arvu tõttu piisavalt suurt infolevikut. Kahe programmiperioodi jooksul on vähenenud info liikumine ESK võimalustest organisatsioonide vahendusel, mistõttu tasub programmi suurema leviku tagamiseks teha agentuuril veelgi tihedamat koostööd nii noortega tegelevate organisatsioonide kui ka koolide, ülikoolide ja teiste asutustega, kus noored aega veedavad.

Intervjuude ja sekundaarallikate analüüsi kohaselt on ESK meetmetes **osalemise põhilisteks motivaatoriteks järgnevad tegurid**: uute kogemuste saamine, võimalus tutvuda ja suhelda uute inimestega (sh erineva kultuuritaustaga ja teistest riikidest pärit inimestega), võimalus õppida midagi uut, isikuomaduste arendamine ja enda proovilepanek, võõra riigi tundmaõppimine, huvi teise kultuuri vastu, soov reisida või elada pikemat aega välismaal, võimalus leida uusi sõpru, eneseteostus, sh võimalus ennast teostada huvi pakkavas valdkonnas, võimalus saada töökogemust, välismaal töötamise või kindla valdkonna töökogemust (nt noorsootöö, projektide kirjutamine), keeleõpe, ebakindlad tulevikuplaanid, iseseisvumiskogemus, varasem Erasmus+, ESK vm sarnase programmi osaluse kogemus, sõprade varasem positiivne kogemus programmist, organisatsiooni või piirkonna vajadus vabatahtlike järele ning vabatahtliku töö väärtustamine projektis, kuhu suundutakse, ühiskondlike probleemidega tegelemine, hädas olevate inimeste abistamine, kaasavama ühiskonna loomine, projekti valdkond või teema, võimalus lõbutseda ja meeldivalt aega veeta.

^{39 40}

Programmi tulemuslikkust ja selles osalemist mõjutavad ka meetmete tingimused ja nendest teadlikkus. Volearusaam võimalustest (nt teadlikkus tegevuste sihtrühma vanusepiirangutest) ja liiga piiravad tingimused (nt sihtrühma vanuselised või muud piirangud) takistavad osalust. Intervjuude käigus toonitasid programmi sidusrühmade esindajad SOLi vanusepiirangute kitsaskohti ja pidasid vajalikuks vanusepiiri langetamist näiteks 16. eluaastani. Nad rõhutasid, et maapiirkondades aitab noorte varajane kaasamine neid piirkonna ja kohaliku kogukonnaga tihedamalt siduda. Organisatsioonide esindajad märkisid, et väiksema asustustihedusega piirkondades on raske leida piisaval hulgal täisealisi noori, keda kaasata SOLi tegevustesse. Lisaks mainisid nii noored, mentorid kui ka organisatsioonide esindajad, et noorematel inimestel on suurem huvi meetme vastu ja sageli osaletakse projekti elluviimises, ilma et

---

³⁷ Ibid Salu *et al.*, (2021).

³⁸ Ibid Kendrali, E., & Raihhelgauz, M., (2023).

³⁹ Ibid Salu *et al.*, (2021).

⁴⁰ Ibid Kendrali, E., & Raihhelgauz, M., (2023).

nende kogemus tunnustatud ja tagasisideküsitlusena arvestatud saaks. ESK rahastust peetakse üheks olulisemaks võimaluseks maapiirkondade noortele tegevusi pakkuda, mistõttu soovitakse, et programmi oleks võimalik kaasata ka praegusest vanusepiirist nooremaid osalejaid. Samas näitab hindamine, et SOLi vanusepiiri alandades oleks huvi meetme vastu veel suurem ja võib tekkida oht, et vanemaid osalejaid, kellel on niigi vähem mitteformaalse hariduse võimalusi, jõuab programmi veelgi vähem.

Intervjuude põhjal on ESK meetmetes **osaluse suurendamise võimalused** järgnevad: meetmete sihtrühma (noorte) ja sidusrühma (noortega töötavate inimeste, ametkondade ja ühiskonna) parem teadlikkus programmist, selle võimalustest (sh toetussüsteemist) ja mitteformaalse hariduse väärtusest, projektide tulemuste levitamine, SOLi tegemist võimaldava valikaine tutvustamine koolides, projektimeeskondade tegevuse alustamise ja tegutsemise toetamine tugevate mentorite või noortevaldkonna spetsialistide poolt, toetusmäärade suurendamine ning parem kohandamine vastavalt sihtrühmale, tegevuste kestuse lühendamise, osalejate vanusepiiri langetamine. Samuti vajab tulevikus kaasajastamist riikliku agentuuri kodulehel olev informatsioon tegutsevate organisatsioonide kohta.

Tulemusi mõjutab ka projektide kvaliteet ja noortele pakutavate tegevuste iseloom ning mitmekesisus. Arvestades, et projektide elluviimist toetavad ja noori mentordavad peamiselt noortevaldkonna organisatsioonid (vt lisa 2 tabelit 7), VT puhul kvaliteedimärgisega organisatsioonid ning programmi sihtrühmadele korraldatakse tegevuste kvaliteeti parandavaid koolitusi, võib eeldada, et kõige selle mõju ESK eesmärkidele on suurem kui oleks olukorras, kus noori toetaksid noortevaldkonna põhimõtteid mitte tundvad spetsialistid (vt ka ptk 4.5). See, et noored saavad ise valida organisatsiooni, kuhu vabatahtlikuks minna, sageli toimub VT noorteorganisatsioonis, kus on võimalik ennast väga erinevates tegevustes proovile panna, ja eelnevalt arutatakse tegevusvõimalused läbi, toetab positiivse mõju kujunemist. Samas näitasid intervjuud, et kohati on noored tagasihoidlikud või ei julge mugavustsoonist välja astuda, et end proovile panna ja omandada mitmekesisemaid kogemusi. Sama kehtib ka SOLi puhul: noored saavad ise tegevused valida ja (mentori toel) kogukonnas osaleda ning ennast proovile panna.

3.7. Tegevuste mõju kestus

Hindamine näitab, et ESK tegevused mõjutavad osalejaid, organisatsioone ja kogukondi nii lühi- kui ka pikaajaliselt. VTs ja SOLis osalenud noored kogesid olulisi oskuste ja hoiakute arenguid, mis püsisid ka pärast meetmetes osalemist. Meetmetes osalemine toetab osalejate karjääri- ja haridusealast tulevikku, edendab vajalikke oskusi (keeleoskus, meeskonnatöö, kohanemisvõime, tegutsemisjulgus, projektide kirjutamine ja juhtimine jpm), aitab noortel saada selgemat ettekujutust tulevikuvõimalustest ja laiendab karjäärivõimalusi. Samuti on VT projektidest võimalik saada töökogemusi valdkondades, kus Eestis laialdased võimalused puuduvad (nt uussisserändajatega töötamine). Mõned vabatahtlikud on ka pärast meetmetes osalemist organisatsiooni tööle jäänud. Samuti on VTs ja SOLis osalemine hüppelauaks uute projektide sündimisele. Intervjuudest nähtus, et paljud meetmetes osalenud noored said osalemisest positiivse kogemuse, mille järel sooviti tulevikus uuesti projektides osaleda ning mõningatel juhtudel ka ise neid korraldada. Erasmus+ ja ESK projektide vilistlased on pärast korduvat meetmetes osalemist asutanud ka enda Erasmus+ ja ESK meetmetega tegelevaid

mittetulundusühinguid. SOLis osalemise tulemusel suurenes noortes valmidus jätkata õpingutega ning kujunes nägemus tulevases haridus- ja karjääriteest ⁴¹.

Intervjuude tulemusel selgus, et VT ja SOLide elluviimine kohalikes kogukondades mõjutab ka kohalikke kogukondi ja nende pakutavaid võimalusi. Näiteks pööratakse meetmete kaudu tähelepanu kogukonnaspetsiifilistele probleemidele ja kaasatakse lahenduste leidmisesse ka kogukonna enda liikmeid. Selle tulemusel paranevad kogukondadesisesed suhted ja edeneb kogukondadevaheline koostöö. Lisaks on VT ja SOLid suurendanud kohalikes kogukondades teadlikkust ja positiivset suhtumist mitmekultuurilisusse, aidates sellega kaasa kogukonna üldisele heaolule ja sotsiaalsele sidususele.

Intervjuudest selgus, et ESK meetmed avaldavad ka osalevatele või seotud organisatsioonidele mitmesugust positiivset mõju. Lühiajalises plaanis täidavad organisatsioonid oma eesmärgid ja saavad rahuldust noorte toetamisest vabatahtlikus tegevuses või nende ideede elluviimisel. Pikaajalisema mõju üheks näiteks on organisatsioonide koostöö: jagatakse kogemusi ja häid praktikaid nii organisatsioonide vaheliselt kui ka riikliku agentuuriga. Programm annab ka koostöö tegemise võimaluse, tehakse koostööd vabatahtlikele täiskoormuse pakkumiseks jne. Meetmetes ja programmi kvaliteedi parandamisele suunatud tegevustes osalemise selge mõjuna tuli välja võimalus kasutada saadud teadmisi ka programmiväliselt, näiteks vähemate võimalustega noorte ja väiksemate piirkondade noorte kaasamises ja mentordamises. Organisatsioonidevaheline koostöö tagab ka noortele parema osaluskogemuse. Lisaks rahalisele toele, mida organisatsioonid saavad noortele paremate võimaluste pakkumiseks, saavad noorsootöötajad, kes on alla 30-aastased, samuti meetmetes osaleda ja oma oskusi arendada ja probleemkohti lahendada. See annab mentoritele mh võimaluse omandada projektijuhtimise ja mentordamise kogemust, mis on kasulik nii praegustes kui ka tulevastes projektides, ka nendes, mis ei kuulu ESK alla. Kokkuvõttes aitavad ESK meetmed kaasa organisatsioonide arengule ning võimaldavad neil täita programmide eesmärgid, aga samal ajal saavutada ka organisatsioonisiseseid ja kogukonda toetavaid sihte.

SOLid loovad positiivseid muutusi kogukonnas, kus neid korraldatakse, ja aitavad arendada projektis osalevate noorte solidaarsustaju ning oskusi ja hoiakuid. Kokkuvõttes on mõlemad meetmed olulised noorte oskuste, hoiakute ja võrgustike arengule ning need avaldavad pikaajalist positiivset mõju. ESK meetmed tugevdavad Euroopa identiteeti ja edendavad koostööd erinevatest kultuuridest pärit inimeste vahel. Need suurendavad tolerantsust, mitmekultuurilisust, demokraatia tunnustamist ja vähemuste, sealhulgas LGBTQ+ inimeste õiguste toetamist. Osalemise tulemusel oskavad noored paremini mõista Euroopa identiteeti ja ELi põhiväärtusi, ja sel moel avaldatakse positiivset mõju Eesti ühiskonna väärtustele, hoiakutele ja poliitikale. Mõlemad programmid loovad pikaajalist positiivset mõju noorte oskustele ja võrgustikule, toetades nende arengut ja tulevikuvälisust.

Arvestades, et meetmete kaudu on võimalik osaleda nii lühi- kui ka pikaajalistes tegevustes, on tulemusi hinnates mõistlik vaadata ka tegevuse kestust. Hindamise aluseks olevad materjalid ei võimalda aga nii detailselt tulemuslikkust hinnata. Ühelt poolt leidsid intervjuueeritud, et pikaajalist täiskoormusega tegevustel (nagu VT) on eelduslikult suurem mõju harjumuste ja suhtumise muutumisele, kuid ka lühiaegseid, väiksema koormusega tegevusi (rühma VT, SOL) peeti väga olulisteks. Lühiajalise vabatahtliku teenistuse puhul juhiti aga tähelepanu sellele, et rühmateenistuse puhul on organisatsioonide halduskoormus

---

⁴¹ Ibid Kendrali, E., & Raihelgauz, M., (2023).

suurema rühma organisatoorseste küsimuste lahendamise vajaduse tõttu suurem. Küll aga tõdeti, et kuna üha rohkem pakutakse lühiajalisemaid teenistusi, võimaldavad need rohkematel noortel tegevustes osaleda ja neid mõjutada.

4. TÕHUSUS

Üldjoontes on ESK rakendamine programmi eesmärke arvestades muutunud ajas tõhusamaks. Järgnevalt kirjeldatakse erinevaid programmi tõhususega seotud aspekte.

4.1. Muutused meetmetes ja taotlusprotsessis

Võrreldes eelmist ja praegust programmiperioodi, ei kuulu ESK tegevuste hulka enam töö- ja praktikameetmed. Agentuuri ja meetmetega kokku puutunud organisatsioonide esindajate hinnangute, varasemate uuringute ja komisjoni selgituste kohaselt olid need vähem tõhusad võrreldes teiste meetmetega, kui vaadelda toetatavate projektide ja kaasatavate noorte hulga ja turundustegevuste mahu suhet. Aruannete kohaselt jäid tegelikud tulemused planeeritust märkimisväärselt väiksemaks: kasutati ära 60% eelarvest ja projektides osales 20% taotlustes prognoositud noortest (Tabel 6). Lisaks leiti, et töö- ja praktikameetmed hägustasid ESK eesmärke ning dubleerisid teisi sarnaseid meetmeid ja programme, sh E+ tegevuste võimalusi. **Töö- ja praktikameetmete arvelt suunatakse praegusel programmiperioodil rohkem raha SOLile ja VTle, mis peaks muutma programmi rahakasutuse eesmärke arvestades tõhusamaks.**

Toimunud on ka mõningad taotlusprotsessi lihtsustused. Seeläbi on vähenenud hinnatavate taotluste arv ja **loodud eeldused süsteemsemaks, kvaliteetsemaks ja taotlejale paindlikumaks vabatahtlike kaasamiseks.** Kui varem taotlesid organisatsioonid VTks toetust ühekordse projekti või vabatahtliku partnerlusena, siis praegusel perioodil saab toetust taotleda vaid vabatahtliku tegevuse kvaliteedimärgisega juhtpartner pikaaegsema ja paljusid vabatahtlikke tegevusi sisaldava projekti tarbeks. Projektide tõhusamaks elluviimiseks taotlejale suurema paindlikkuse ja vastutuse andmine **eeldab aga seda, et agentuuril on võimalused mitmekesisemate kontrollide läbiviimiseks, et õigel ajal probleeme märgata ja toetust saanud toetada.**

4.2. Programmi, meetmete ja projektide eelarve ja rahastamismudelid

ESK kogueelarve aasta kohta on perioodil 2021–2027 suurem kui eelmisel perioodil. Seni Eestile eraldatud rahastus aasta kohta on aga vähenenud u 9% võrra (1,2 mln vs. 1,1 mln € aastas). Projektitaotluste eelarve on aruannete kohaselt ära kasutatud ja alati pole olnud võimalik kõiki taotlusvoorusid välja kuulutada (nt 2019. ja 2020. aastal). Perioodil 2018–2020 jäi kasutamata 12–14% projektide eelarvest, toetuste alakasutuse põhjustas osaliselt COVID-19 kriis.

Eelarve kasutamise **tõhususele on kaasa aidanud see, et programmi reeglid võimaldavad eelarvet ümber jagada.** Näiteks I perioodil suunati osa töö- ja praktikaeelarvest SOLile ning osa VT eelarvest vabatahtlikule partnerlusele, osa COVID-19 piirangute olukorras tekkinud koolitus- ja võrgustumistegevuste ülejäägist kasutati aga ära töö- ja praktikameetmes ning SOLis.

Eelarve jaotus meetmete vahel (rõhk on VTI ja rahvusvahelisel tegevusel, vt tabelleid 1 ja 2) on hinnatavatel perioodidel püsinud stabiilsena. See on intervjueritud organisatsioonide hinnangul programmi eesmärke ja meetmete mõju silmas pidades mõistlik, sest pikaajasel täiskoormusega tegevusel on suurem mõju harjumuste ja suhtumise muutumisele kui lühiaegsel. Samas on ka SOLid mõjusad. Vaadates keskmist eelarvet projektis osaleja kohta, on SOLid noorte kaasamisel tõhusamad. Projektide tõhusust suurendab asjaolu, et arvet peetakse tuumikrühma kuuluvate ehk projektis ametlikult osalevate noorte, mitte nende üle, kes veel projektis osalevad (sageli kaasatakse rühmaväliseid noori) ja keda projektiga mõjutatakse või kelleni jõutakse. Lisaks näitasid intervjuud, et SOLi sihtrühmadeni jõudmine on lihtsam ehk agentuuri vaatest on kommunikatsioon tõhusam. Seega tasub tõhusale programmi rakendamisele mõeldes tulevikus **kaaluda VT ja SOLi eelarve proportsioonide ülevaatamist**.

Projektide rahastamisel kasutatakse erinevaid mudeleid: ühikuhindu ja reaalkulusid.⁴² **Enamiku kulude katmine ühikuhindade alusel on hindamise põhjal tõhus**, arvestades kuluartikleid ning projektide ja alategevuste maksimaalset eelarvet. Madalad ühikuhinnad ei toeta aga projektide maksimaalse võimaliku mõju saavutamist. Eesti on madalaimate ühikuhindadega riikide seas ja perioodil 2018–2023 tõsteti ühikuhindu esimest korda 2023. aastal. Kuna hinnad on sel perioodil tõusnud 39,5%⁴³, ei ole umbes 20%-line ühikuhinna tõus⁴⁴ vastavuses hindade kallinemisega. Ka enamik intervjueritud organisatsioonide esindajatest ja vabatahtlikest tõi välja, et toetusega tullakse vaevu toime. Seega jõutakse praeguste ühikuhindadega küll rohkemate noorteni, kuid arvestades vähemate võimalustega noorte kaasamise eesmärki, ei pruugita praeguste ühikuhindade, lisakulude katmise reeglite või ebakindluse tõttu jõuda kõigi vähemate võimalustega noorteni (vt ptk 3.3, 3.5 ja 3.6). Tõhusust suurendab näiliselt ka asjaolu, et suure nõudluse tõttu VT järele ei rahastata projekte täies ulatuses: maksimaalse arvu noorte kaasamiseks lühendatakse teenistuste pikkust. Lisaks pöörasid organisatsioonide esindajad tähelepanu, et lühemad ja rühma VTd suurendavad nende halduskoormust, kuna noort toetavad tegevused tuleb lühema aja peale jagada või tuleb samal ajal tegeleda paljude noorte küsimustega. Seega tuleb jälgida, et tasakaalupunkti üle ei mindaks ja ühikuhinnad arvestaksid organisatsioonide koormusega.

Reaalkulude hüvitamisega kaasnevat halduskoormust pidasid paljud SOLi ja VT projektide tarvis intervjueritud **liiga suureks**. Leiti, et lisakulud on sageli liiga väikesed, et praegusel kujul kulude õigustamine ja kuludokumentide esitamine oleks mõistlik. Toodi näiteid, kus taotleja pidi selgitama, et ta kvalifitseerub vähemate võimalustega nooreks, kuna ta maksis mingid arved esialgu ise. Sageli loobutakse lisaelarve küsimisest, kuigi see võiks aidata noori paremini kaasata. Seega tuleks **vähemate võimalustega noorte paremaks kaasamiseks leida võimalusi noorte ja neid toetavate organisatsioonide halduskoormuse vähendamiseks**.

---

⁴² Vt nt https://youth.europa.eu/sites/default/files/european-solidarity-corps-guide-2018_en.pdf ja https://youth.europa.eu/sites/default/files/european_solidarity_corps_guide_2021.pdf

⁴³ Statistikaamet. (2024). Tarbijahinnaindeksi kalkulaator. Kasutatud 02.04.2024. <https://www.stat.ee/et/tarbijahinnaindeksi-kalkulaator>.

⁴⁴ VT organisatsioonide toetus tõsteti 2023. aastal 19-lt 23 eurole, kaasamistoetus 6-lt 7 eurole, taskuraha 4-lt 5 eurole ja SOLi mentori tasu oli 2023. aastal sarnaselt 2018. aastaga 74 eurot. 2024. aastal tõsteti VT organisatsioonide toetus 25 eurole, kaasamistoetus 8 eurole, taskuraha jäi samaks ja SOLi mentori tasu tõsteti 74-lt 227 eurole, kusjuures Eesti kerkis SOLi riikide tasude arvestuses ka natuke kallima elatustasemega riikide rühma. Allikad: aastate 2018–2024 programmijuhised (https://youth.europa.eu/sites/default/files/european-solidarity-corps-guide-2018_en.pdf, https://youth.europa.eu/sites/default/files/european_solidarity_corps_guide_2021.pdf, https://youth.europa.eu/d8/sites/default/files/inline-files/european_solidarity_corps_guide_2023_en.pdf, https://youth.europa.eu/d8/sites/default/files/inline-files/european_solidarity_corps_guide_2024_en.pdf).

4.3. IT-süsteemide tõrked

Intervjuudes viidati varasematele uuringutele ja tegevusaruandedki kinnitasid, et on esinenud palju IT-süsteemidega seotud tõrkeid:

- aruannete koostamise ja esitamise süsteem on sageli maas, jookseb kokku, andmed ei salvestu või mõned funktsionaalsused ei toimi (nt aruande lisasid pole võimalik esitada või need ei salvestu);
- projektides osalenute tagasisidevormid ei salvestu või ei kajastu elluviidud projekti all;
- projektide andmed ei salvestu (sh osalenute tagasiside), ei kajastu elluviidud projekti või meetme statistikas;
- programmi näitajate väljavõtted on eri hetkedel erinevad, isegi kui vaadatakse andmeid sama perioodi kohta ja samade filtritega;
- projektide kontrollid ei kajastu süsteemis.

Tõrked IT-süsteemides mõjutavad negatiivselt agentuuri ja projektide elluviijate töö tõhusust (nt tuleb oodata rikete kõrvaldamist ja kasutada info kadumise vältimiseks paralleelsüsteeme). Samuti mõjutavad need projektide lõpetamist, tegevuste jälgimiseks ja juhtimisotsuste langetamiseks vajalike andmete kvaliteeti ning ESK mainet ja sihtrühmade valmidust programmis osaleda. IT-süsteemide tõrked venitavad aruannete koostamise pikema aja peale. Agentuuri töötajad peavad tegelema toetusesaajate IT-alase nõustamise ja veateadete koostamisega.

IT-süsteemide tõrgete likvideerimine on üks toimivamaid võimalusi programmi rakendamise ja tegevuste jälgimise tõhustamiseks. Süsteemide tõrked on üheks peamiseks põhjuseks, miks aruanded esitatakse hilinemisega. See omakorda raskendab agentuuri töö planeerimist ja viivitab projektide toetuste väljamaksmist.

4.4. Programmi rakendamine ja seire

Programmi Eesti agentuuri juhtimiskulud (sh kvaliteedi parandamisele suunatud tegevused) moodustavad umbes 13–14% Eesti ESK eelarvest. Järgnevalt on toodud suurimad hindamise käigus tuvastatud probleemkohad, mis mõjutavad programmi rakendamise tõhusust ja mille kõrvaldamisest vabanenud raha saaks kasutada veelgi kvaliteetsemate projektide elluviimiseks või toetuste eelarve suurendamiseks.

Juhtimise toetamiseks on loodud erinevaid vahendeid (nt E+ link, eForms, Mobility Tool, Lifecard NAM, PMM, BM, taotlusvormid, EU Academy, eGrants ja noorteportaal). Aja jooksul on neid ka välja vahetatud. Intervjuud näitasid, et **taotlemist, aruandlust, partnerite otsingut, tegevuste jälgimist** (sh rahvusvahelise võrdluse võimalust tagasiside saamiseks) **toetavad ning omavahel andmeid vahetavad tööriistad on väga oodatud ja vajalikud.** Praeguste juhtimist toetavate tööriistade asjakohasust ja piisavust ei ole aga võimalik hinnata, sest need ei toimi veel korrektselt või pole täies mahus kasutuses ega aita töö tõhusamaks muutmisele märkimisväärselt kaasa.

Hindamine näitas, et puudu on lahendustest, mis võimaldaks saada kiiret, konkreetset, kumulatiivset ja korrektset ülevaadet programmi tegevustest ja tulemustest.

Dashboard'is on andmed erinevate alamlehtede vahel killustunud ning juhtimist toetavate otsuste langetamine ja programmist, selle alategevustest või eesmärkide täitmisest tervikpildi saamine eeldab vähese funktsionaalsuse tõttu palju käsitööd. Lisaks tuleb *dashboard*'i andmeid enne kasutamist kontrollida.

Enne uute lahenduste loomist on aga oluline tagada, et praegused IT-süsteemi põhifunktsionaalsused toimiksid tõrgeteta ja oleksid usaldusväärsed. Seejärel on võimalik paremini hinnata, kui palju olemasolevad vahendid juhtimist toetavad, milliseid aspekte tuleks nende arendamiseks täiustada ning millised funktsionaalsused puuduvad täielikult. Hindamine näitab, et **IT-süsteemide korrastamine võimaldaks vähendada juhtimiskulusid, toetaks teadlikku otsuste langetamist ja laseks agentuuri töötajatel senisest rohkem tegeleda programmi turundamise ja projektide kvaliteediga.**

Programmi eesmärkide täitmise jälgimist (alustegevuste kohendamiseks) raskendab ka programmi puudulik näitajate (jälgimise) süsteem. Näiteks jälgitakse praegu programmi keskmises olevat vähemate võimalustega noorte kaasamist, kuid eesmärgi täitmise jälgimine on puudulik: kui vähemate võimalustega noore kaasamine ei eelda lisaelarve kasutamist, siis tema kaasamine statistikas ei kajastu. Seega tuleb **eesmärkide jälgimise ja juhtimisotsuste langetamise toetamiseks üle vaadata, mis andmeid projektide kohta küsitakse ja kogutakse ja kas neid saab üheselt tõlgendada.**

Programmi ja projektide rakendamise tõhususele tuleb tähelepanu pöörata ka taotlejate vaatenurgast. Intervjuudest selgus, et **meetmete keerukad ja tehniliste takistustega veebikeskkonnad vähendavad nii VTs kui ka SOLis osalevate organisatsioonide motivatsiooni uuesti osaleda**, sest tehtav pingutus ja saadav toetus ei pruugi tasakaalus olla ja aruandlussüsteemis esinevate tõrgete tõttu võivad viibida organisatsioonile tehtavad väljamaksud. Negatiivsete emotsioonide levik võib vähendada ka teiste organisatsioonide või noorte osalusvalmidust, mis raskendab omakorda agentuuri tööd sihtrühmadeni jõudmisel.

4.5. Programmi tegevuste kvaliteedi tagamise tugimeetmed

Projektide ja tegevuste maksimaalse mõju saavutamine eeldab agentuuri suurt tähelepanu taotluste ja projektide kvaliteedile. Kvaliteedi parandamiseks tehakse järgmist: info levitamine, koolitus- ja hindamismeetmed (sh kvaliteedimärgised), võrgustikutegevused, mentorlus, nõustamine jne. Intervjueeritud organisatsioonide esindajad ja noored mainisid intervjuudes korduvalt **agentuuri korraldatud koolituste ja nõustamise olulisust tugeva projektitaotluse kirjutamisel ja projekti edukal elluviimisel** (muudab taotlus- ja teostusprotsessi kulutõhusamaks). Taotlejate arvates on suureks väärtuseks ja aitab aega kokku hoida **agentuuri tugi ja eestikeelsete materjalide olemasolu**. Olgugi et tegevuste kvaliteedi parandamisele aitaks kaasa põhjalik varem koostatud juhendmaterjalidega tutvumine, sh ESK portaali kasutamine, **eelistavad sihtrühmad lühemaid ja kiiremaid eestikeelseid infoallikaid, sh agentuuri kodulehekülge ja otsekontakti agentuuriga**, kuna otsekontakt võimaldab taotlejal kõige tõhusamalt projektispetsiifilised ja Eesti konteksti arvestavad vastused saada. Arvestades, et taotlejateks on noored ja väga kompleksseid vabatahtliku teenistuse projekte esitavad organisatsioonid, tekib hindamise kohaselt agentuuri töötajatel projektide kvaliteedi tagamiseks paratamatult suur nõustamiskoormus. Intervjuude põhjal on tõenäoline, et **väiksema agentuuri toetuse korral halveneks taotluste, aruannete ja projektide kvaliteet.**

Nagu varem mainitud, täidavad sihtrühmade toetamise ülesannet ka ESK portaal, programmi juhised ja agentuuri veebileht. Analüüs näitab, et need kanalid dubleerivad kohati üksteist ja ka agentuuri pakutavat nõustamist. Intervjuude põhjal kasutatakse kõige sagedamini aga agentuuri tuge, sest nii saadakse spetsiifilisele, konteksti arvestavale küsimusele kiiresti vastus. Oluliseks peeti ka eestikeelsete materjalide, sh kodulehekülje olemasolu. Programmiriikide üldised ja ingliskeelsed materjalid leiavad vähem kasutust. Seega rollides on mõningast dubleerimist, kuid **tugeva agentuuri toeta jätaksid intervjuude kohaselt paljud noored VTs või SOLis osalemata.**

Kvaliteedi tagamisele aitavad eelduste kohaselt kaasa ka veebipõhine keeletugi, ohutuse tagamine ja osalemistunnistus. Nagu varasemates uuringutes, sai ka intervjuudes **keeletugi** negatiivset tagasisidet vähese efektiivsuse ja määramise põhimõtete tõttu. **Kindlustuste pakkumine ja kasutamine** ei arvesta veel piisavalt sihtriikide meditsiiniolukorraga, nii et see põhjustab tegevustes osalejatele, mentoritele ja agentuurile lisanduvat töökoormust. Tegevustes osalemise tunnistust ehk **Noortepassi** ei väärtusta kõik noored: on neid noori ja organisatsioone, kes pööravad suurt tähelepanu eneserefleksioonile, kuid on ka neid, kes seda nii tähtsaks ei pea. Seega **ei paku nimetatud võimalused piisavat tuge projektide ja programmi kvaliteedi tagamiseks ning tõhustamiseks.**

Ressursikuluka, kuid projektide tõhusamat ja eesmärgipärasemat elluviimist toetava tegevusena tuli läbivalt välja kvaliteedimärgiste ning võrgustiku- ja koolitustegevuse olulisus. VT juhtpartneriks, saatvaks ja vastuvõtvaks organisatsiooniks olemine eeldab kvaliteedimärgise olemasolu, mis aitab tagada VT kvaliteedi. Perioodil 2018–2020 väljastati 162 märgist ja praegusel perioodil on väljastatud 24 märgist, menetletud on 202 märgise taotlust (vt lisa 2 tabelit 7). Mõned koolitus- ja võrgustumistegevused on programmis osalejatele kohustuslikud, teised vabatahtlikud, kusjuures sõltuvalt tegevusest saavad neis osaleda ka ESKs (veel) mitte osalejad.⁴⁵ Seega on neil laiem mõju noortevaldkonnale, kuna need parandavad eeldatavasti mh edasise kommunikatsiooni- ja nõustamistegevuse tõhusust. Uuringus **osalenud pidasid koolitus- ja võrgustumistegevusi oluliseks** ja hindamine näitas, et **neid võiks veelgi rohkem olla ja need võiks veelgi paremini arvestada projektide või tegevuste ajakavadega**, et võimalikult varakult tuvastada erinevad probleemkohad ja saada mõtteid tegevuste tõhustamiseks (nt SOLi puhul aruandlus ja sihtrühmadeni jõudmine, VT puhul mentori tugi, omaalgatuslikkus ja kaasamine).

4.6. Sihtrühmadeni jõudmine

Eelarve piiratust arvestades võiks programmist saada kasu rohkemad noored (sh nn uued noored), eriti vähemate võimalustega ja vähemaktiivsed noored (kes pole varem ESK ega E+ meetmetes osalenud). Intervjueeritute hinnangul **tuleb uute sihtrühmadeni jõudmiseks kohendada kasutatavaid meetodeid ja levitatavat infot** (sihistatum turundus- ja koolitustegevus) ning tõhustada teavitustegevust.

---

⁴⁵ ESKs on kaht tüüpi koolitustegevusi. TEC ehk *Training and Evaluation Cycle* koosneb koolitustsüklist nii vabatahtlikele, organisatsioonidele kui ka mentoritele. Teatud elemendid on kohustuslikud (näiteks vabatahtlikele suunatud koolitused), teised valikulised. NET ehk *Networking activities* tegevused on suuresti agentuuri enda kujundada ja eeskätt toetavad programmi tegevuste kvaliteedi tõstmist ning üldist võrgustiku loomist. Eestis on tegevused keskendunud peamiselt SOLi tegijate toetamisele, VT juhtorganisatsioonide arendamisele ja võrgustiku EuroPeers laiendamisele, ka rahvusvahelisel tasandil.

Uuringus osalenutelt küsiti ka teadlikkust tsentraalsetest tegevustest ja valmidust neis osaleda. Selgus, et tsentraalsete meetmete info ei jõua piisavalt detailsena sihtrühmadeni, et taotlemise huvi tekitada. Kui ka esineb huvi, ei pruugita intervjuueeritute hinnangul juhiste, kodulehekülgede ja portaalide keerukuse tõttu jõuda vajaliku infoni. Agentuuri esindajad tõdesid, et kui ka neilt midagi küsitakse, ei ole neil piisavalt detailset infot huvi tekitamiseks (vt ka ptk 4.7). Seega on künnis taotlemiseks detsentraalsete võimalustega võrreldes kõrgem.

Läbivalt tuli intervjuudest välja, et **taotluskeskkond ei ole kõige loogilisemalt üles ehitatud**. Komistuskiviks võib osutada ka portaalis registreerumise vajadus – noored soovivad üha vähem kusagile registreeruda ja oma andmeid jätta. Toodi ka näiteid, kus noorel pole meiliaadressi.

Vähemate võimalustega noorte kaasamist toetatakse lisakulude katmisega. Programmi statistika ei anna adekvaatset ülevaadet kaasatud **vähemate võimalustega noorte** arvust, kuid kõik hindamises osalenud leidsid, et nende **kaasatus võiks olla suurem**. Kaasatuse tõhusust mõjutab mh vähemate võimalustega noore definitsiooni laialivalguvus, oskus ja julgus vähemate võimalustega (eriti puuetega noorte) kaasamiseks ning niisuguste noorte kaasamisega seonduvate lisakulude hüvitamisega kaasnev halduskoormus (vt ptk 4.4).

4.7. Koostöö elluviimine ning järelevalve partnerite ja osaliste vahel

ESK rakendamine eeldab koostööd Euroopa Komisjoni ja selle talituste, rakendusameti, riikliku agentuuri, HTMi, auditeerimisasutuse ja rahvusvaheliste ning kohalike sihtrühmade esindajate vahel. Enamasti ollakse nii riigisisese kui ka rahvusvahelise koostööga rahul. Üldjoontes teatakse üksteise ülesandeid⁴⁶ ja HTMi ELi ja rahvusvahelise koostöö valdkond usaldab agentuuri programmi rakendamises. Ka sõltumatu audit ning komisjoni tehtud agentuuri hindamised on HTMi esindaja sõnul programmi rakendamisega rahul olnud.

Riiklikul tasandil on koostöö agentuuri, HTMi ja valdkonna organisatsioonide vahel pigem tõhus: hindamise kohaselt võiks aga koostöö HTMi noorte- ja andepoliitika osakonnaga olla tõhusamgi, nt prioriteetide ühises seadmisel.

Rahvusvahelisel tasandil tehakse koostööd mitmel rindel, kuid sageli jääb see pigem põgusaks. Tihedamat temaatilist koostööd tehakse võrgustamis- ja koolitustegevustes. Näiteks koostati programmiga jätkamiseks riiklik agentuuride ühiseisukoht. Üldiselt aga leiti, et programmis mingi muudatuse tegemine või millegi vastu olemine eeldab kõigi liikmesriikidega tihedamat koostööd, et ettepanek piisavalt toetust leiaks.

Koostööst Euroopa Komisjoniga tuli välja vajadus senisest rohkem arvestada riikide vajaduste ja võimalustega. Erasmus+ arutelude ja arengusuundumuste näitel kardetakse olukordi, kus programmi soovitakse lisada teemasid ja tegevusi, milles poliitilisel tasandil (nõukogu) veel kokkulepet pole. See võib tuua kaasa ka olukorra, kus ESK programmi komitees tehtud otsused ja arusaamad ei ühti riiklike seaduste või strateegiatega.

Hindamine tõi välja mõningased puudujäägid agentuuri ja EACEA koostöös, eriti tsentraalsete meetmete tutvustamisel: sihtrühmad on väheteadlikud tsentraalsetest võimalustest, ka agentuuri töötajatel puudub piisav teadlikkus tsentraalsetest võimalustest ja ressurss nende

---

⁴⁶ Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuuri noorteprogrammide keskus. *Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse juhtimine*. <https://europanoored.eu/info/juhtimine/>.

sisukamaks tutvustamiseks. See toob kaasa olukorra, kus Eesti organisatsioonid ja noored on alaesindatud tsentraalsetes meetmetes.

4.8. Pettuste ennetamine ning toetusesaajate ja osalejate järelevalve

Agentuuri ülesandeks on ka pettuste ennetamine ning toetusesaajate ja osalejate järelevalve. Pettuste tuvastamiseks ja vältimiseks, sh ebasobivate taotluste automaatseks kõrvaldamiseks agentuuri esindajate sõnul hoobasid pole. Seni on aga pettustega seotud taotlused kvaliteedisõelal välja kukkunud.

Võimalikke rikkumisi aitavad välistada nt taotluste kvaliteedikontroll, taotlejate taustakontroll ja taotlejatega suhtlemine. Veel on võimalik kvaliteedimärgist peatada, vaatluse alla võtta või tühistada.

Toetust saanud projektide kvaliteedi tagamiseks ja järelevalveks on järgmised võimalused: kohustuslikud ja vabatahtlikud koolitused, võrgustikutegevused, rahastuse saanutega suhtlemine, aruannete kontrollimine ja kohapealne kontroll projekti lõpetamise järel (*desk-check, system check ja on-the-spot check*). Peale selle kombineeritakse veebipõhist ja kirjalikku vestlust ning silmast-silma kohtumisi.

Märkimisväärseid rikkumisi pole HTMi ja agentuuri esindajate ega komisjonile esitatud aruannete kohaselt esinenud. Küll aga oli näha, et väikeses mahus tasub selliste kontrollidega jätkata, et programmi tingimustest kinnipidamist tõsiselt võetaks. Hindamine ei näidanud, et projektide mahtu ja märgatud puuduseid arvestades oleks vaja kasutusele võtta lisameetmeid.

4.9. Toetuse saajatega seonduvad programmi tõhususe aspektid

Meetmeteülesed tõhususega seonduvad aspektid on seotud taotlemise, aruandluse, agentuuriga suhtluse ning osalejate ja mentorite kogemusega. Olgugi et uuringus osalenud seda ei sõnastanud, näeb hindamismeeskond, et liiga väike taotluste edukuse osakaal võib panna sihtrühmad loobuma toetuse taotlemisest. Ebatõhus on taotluste kirjutamine olukorras, kus rahastuse tõenäosus on väike. Läbivalt toodi protsessi ebatõhususe näiteks tehnilised probleemid aruannete esitamisel ning kohati ka ebaloogiliselt ja -mugavalt üles ehitatud aruandluskeskkond. Oli noori ja organisatioone, kelle kogemusel võttis agentuurilt vastuste saamine väga kaua aega. Samas oldi pigem positiivselt meelestatud ja ka kriitilisemad leidsid, et olukord on ajaga paranenud. Osalejate ja mentorite kogemuse puhul oli selgelt näha, et varasem kogemus ESKga seotud tegevusega ja noorte mentordamise või juhendamisega suurendab tõenäosust noore kvaliteetsemaks juhendamiseks, muudab ressursside kasutamise efektiivsemaks, aitab vältida vigasid ja muudab seeläbi tehtava mõjusamaks. Samas oli ka neid VT juhendajaid, kes tõdesid, et ajas on koormus nii suureks läinud, et pole võimalik noori nii palju toetada, kui võiks või kui alguses seda tehti. Tõhususele näis selget mõju avaldavat mentori planeerimisoskust ja võime õpitu analüüsi läbi viia.

VTga seonduvalt mainiti eelmistes peatükkides kirjeldatud mõningaid tehnilisi programme osalemise tõhusust mõjutavaid aspekte. Mõned intervjuueeritud noored mainisid, et saatva organisatsiooni leidmine on ajakulukas – organisatsioonid ei vasta kirjadele ja agentuuri kodulehe info vabatahtlikkusega tegelevatest organisatsioonidest pole ajakohane.

Organisatsioonide esindajad olid pigem arvamusel, et kvaliteedimärgise süsteem ja lihtsustatud rahastustaotlused on mõistlikud. Ebatõhusaks või aeganõudvaks pidasid mõned organisatsioonid vabatahtliku Eestisse tulekuga seonduvaid korralduslikke küsimusi, nt ID-kaardi ja viisa taotlemist ning ametnikele ESK ja VT tutvustamise ajakulu. Noored tõdesid, et olukord, kus nende toetamise kohustus on mitmel organisatsioonil, aitab kaasa tõhusamale probleemide lahendamisele ning võimaldab vältida noore üksinda jäämist, kui mõne osalisega suhtlus või probleemide lahendamine ei suju.

SOLi puhul tõdesid noored, et ideede elluviimiseks rahastuse saamine ajendas projekti rohkem läbi mõtlema ja andis võimaluse rohkematel projekti sihtrühmadel sellest (tasuta) osa saada. Tõhusust pärssivaks peeti tuumikrühma liikmete aruandluskohustust – enamus intervjueerituteist tõdes, et kõik tuumikrühma liikmed ei olnud projekti lõpuni sellega tihedalt seotud ja neilt oli raske saada projekti lõpetamiseks vajalikku osaleja tagasisidet. Noored, kellel puudus projektikogemus, oodanuksid agentuuri töötajate väiksemaks koormamiseks ja enda töö lihtsustamiseks ka täpsemat infot, mida ja kui täpselt taotlusesse ja aruandesse kirjutama peab, sest see toetanuks taotleja mõistlikumat ajakasutust ning parandanuks taotluste kvaliteeti.

5. ASJAKOHASUS

Hindamise kohaselt on ESK ja selle meetmed asjakohased Eesti noortevaldkonna strateegilisi eesmärke arvestades. ESK aitab täita Eesti noortevaldkonna arengukava⁴⁷ üldeesmärki, kuna noortele luuakse turvalised ja tuge pakkuvad arenguvõimalused, sh toetatakse noorte endi pakutud lahendusi ja ideid, annete ja tugevuste avastamist, kodanikuaktiivsuse võimestamist ja kvaliteetsemat noorsootööd. Muuhulgas pööratakse tähelepanu vähemate võimalustega noorte kaasamisele⁴⁸. Seda kinnitavad taotluse esitanud organisatsioonide taust (vt lisa 2 tabeleid 8 ja 9) ja SOLi projektide valdkonnad (vt lisa 2 joonist 2). Hindamine näitas, et ESK on oluline ka noorte konkurentsivõime⁴⁹ parandamiseks tööturul ning rahu tagamiseks (sallivus, poliitiline olukord maailmas). Analüüsi kohaselt täiendavad toetatavad tegevused üksteist (annavad võimaluse rahvusvaheliseks või kohalikuks tegutsemiseks jalg ukse vahele saada) ning valdkonnas pakutavaid muid rahastusvõimalusi (vt ptk 6.1).

Programm käsitleb VT ja SOLi kaudu nii noorte õppimisvõimalusi kui ka ühiskondlike muutustega tegelemist. Uuringus osalenud leidsid, et need toimuvad käsikäes: tegevus oma olemuses toob või võiks tuua kaasa ühiskondliku muutuse, kuid noor igal juhul õpib selle käigus ning on peale tegevust kogemuste võrra rikkam ja laiema mõttemaailmaga. Sihtrühmad olid programmi võimalustega rahul ega osanud mainida muid tegevusi, mida meetmete kaudu toetama peaks, et programmile seatud eesmärke veelgi paremini täita. Küll aga leiti, et toetuse määrad võiksid suuremad olla (vt ptk 4) ning vähemate majanduslike võimalustega noorte kaasamine tuleks paremini läbi mõelda. Lisaks nähtus noorte intervjuudest, et VT vastuvõtivate organisatsioonide rahakasutust ning noorte toetamist peaks rohkem kontrollima: oli noori, kellele vastuvõttev organisatsioon ei pakkunud mentorit, ei hüvitanud elu- ja töökoha vahelisi sõite ega pakkunud toitlustust või toidukulude hüvitamist.

Meetmete ja tegevuste asjakohasuse tõenäosust suurendab asjaolu, et taotlevad organisatsioonid on üldjuhul tegevad noortevaldkonnas (tõenäosus eneseanalüüsiks tegevuse ajal ja peale seda on suurem) või neil on vabatahtliku teenistuse kvaliteedimärgis, projekte viiakse ellu ühiskondlikke väärtusi peegeldavates valdkondades. Lisaks kuuluvad programmi erinevad koolitused ja kogemuste vahetamise võimalused.

Vähemate võimalustega noortele tähelepanu pööramine on asjakohane. Küll aga vajab see teema sihtrühmade paremaks kaasamiseks täpsemat läbimõttlemist ning sihtrühmadele selgitamist. Mõttekohad on järgmised:

- Vähemate võimalustega noore termin on üsna laiaulatuslik, niisiis tuleb jälgida, et mõned olulised sihtrühmad välja ei jääks. Hindamisest nähtub, et noored ja organisatsioonide esindajad ei jõua sageli selle kirjelduseni, kuna ei teata, keda vähemate võimalustega

---

⁴⁷ Haridus- ja Teadusministeerium. (2021). Noortevaldkonna arengukava 2021–2035. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-09/2_noortevaldkonna_arengukava_2021-2035_kinnitatud_12.08.21.pdf. See ei keskendu otseselt indikaatorite täitmisele (v.a vabatahtlikus tegevuses osalemine), aga toetab nende täitmist. Omaalgatusprojektide arvu võiks ka kajastada, kuid seda indikaatorit jälgitakse konkreetse fondi põhisedelt.

⁴⁸ Vt ka haridus- ja noorteprogrammi: äärmiselt oluline on pöörata tähelepanu vähemate võimalustega noortele: ESK pakub keelepraktikat, lisaks saab osaleda arendavates, toetavates ja positiivseid kontakte loovates tegevustes, mis kõik aitavad vähemate võimalustega ja tõrjutusriskis noori toetada ja kaasata.

⁴⁹ Koha, A., Kukk, I., Lään-Saarik, K., Orion, K., Tikerpuu, M., Rammo, M., Kinkar, V. (2023). *Lifelong Guidance in Estonia*. The Education and Youth Board of Estonia 2023.

noorte all täpsemalt mõeldakse ja pole kindel, kas nemad võiksid ka selle definitsiooni alla kuuluda.

- Sihtrühmadel on kohati puudulikud teadmised ja vähene oskus ning julgus vähemate võimalustega noorteni jõuda ja neid kaasata.
- Programmis osalemiseks kasutaja tegemine, programmi tingimuste ja võimalustega tutvumine, projekti lepingud, aruandlus, tagasisideküsitlus jne on mõningatele noortele liiga keerulised. Leiti, et vähemate kogemuste ja väiksema motivatsiooniga noortel on kerge osalemisest loobuda.
- Kohati puudub teadlikkus pakutava finantsilise toe võimalustest ja hüvitatavatest kuludest, mis lubaks noori paremini kaasata.
- Vähemate võimalustega noorte kaasamiseks tehtavate kulude hüvitamise protsess on koormav, VT puhul on raske ette ennustada vähemate võimalustega noorte kaasamist ja sellega seonduvaid kulusid.
- Organisatsioonide esindajate seas valitseb ebakindlus, kas kulud hüvitatakse või jäävad need lõpuks siiski organisatsiooni enda kanda.
- Madalad ühikuhinnad, kulude tagantjärele hüvitamine ja vähene teadlikkus rahalise lisatõe vajadusest (toetust taotledes peab ette nägema lisatõe vajadust) vähendab majanduslikult vähemate võimalustega noorte osalemise tõenäosust.
- Kas ja kuidas jälgida vähemate võimalustega noorte kaasamist? Noored ei pruugi ise tahta tunnustada, et nad on vähemate võimalustega, organisatsioonid ei julge või ei oska seda delikaatselt küsida või tähele panna. Kui palju tohib andmekaitseadust silmas pidades noorte tausta aruandluses avada? Praegu kajastab indikaator vaid nende vähemate võimalustega noorte kaasamist, kelle kaasamiseks on taotletud rahalist lisatuge.

Hindamise kohaselt tuleb üle vaadata ka sihtrühmadeni jõudmine laiemalt. Arvestades programmis osalejate tausta⁵⁰, tuleb leida muid võimalusi järgmiste tunnustega sihtrühmadeni jõudmiseks: mehed, hajaasustusega piirkonnas elavad noored ja varem ELi projektides mitte osalenud noored. Hindamise kohaselt on mitteosalemise peamisteks põhjusteks noortega tegelejate kesine kaasamisoskus, noorteni mittejõudmine (sh vähene koostöö noortega tegelejatega, vähene tegevustes osalenute kaasamine tutvustustegevustesse, vähene lapsevanemate teadlikkus, puudulik teadlikkus programmi võimalustest (sh abikõlbulike noorte vanusest, väär- või iganenud arusaamad toetatavatest tegevustest ja toetustingimustest), noorte huvi puudus selliste tegevuste vastu ja piiratud eelarve (vajadus oma säästude kasutamiseks).

Perioodi 2018–2020 ja praeguse perioodi 2021–2027 esimese poole eelarve on märkimisväärne, kuid suurema mõju saavutamiseks ei ole eelarve piisav. Arvestades programmi eesmärgi olulisust ja meetmete positiivset mõju eesmärgi täitmisele, Eesti noorte üldarvu⁵¹, ESK portaalis registreeritud Eesti noorte arvu⁵², toetuste nõudlust ja toetust saanute arvu, on eelarve piiratuse tõttu võimalik jõuda väga väheste noorteni. Kindlasummalise toetuse põhimõttel enamuse kulude hüvitamist peetakse toetussummasid ja halduskoormust arvestades asjakohaseks, kuid intervjuude kohaselt **ei vasta fikseeritud toetusmäärad**

---

⁵⁰ Ibid Kendrali, E., & Raihnelgauz, M., (2023).

⁵¹ Statistikaamet. (2023). Noorteseire juhtimislaud. <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/heaolu/noored>.

⁵² Agentuuri andmetel on seisuga 19.04.2024 ennast ESK portaalis registreerinud 3586 Eesti noort.

sageli tegelikele vajadustele maksimaalse mõjususe saavutamiseks (vt ptk 4.2 ja 4.6). Eriti VT puhul jäi kõlama, et majanduslikus mõttes vähemate võimalustega noortel ei ole mõistlik või võimalik VTs osaleda (vt ptk 3.5).

Tegevuste kestust peeti asjakohaseks. Üldjuhul leiti, et pikem SOL ja VT annavad võimalusi ennast mitmekesisemalt proovile panna ning toetavad uute harjumuste, hoiakute ning väärtuste kujunemist. Puudulike statistiliste andmete tõttu pole võimalik intervjueritute hinnanguid projektide kestuse ja mõjuga võrrelda. Samas tõdeti, et kõigil ei pruugi olla võimalust osaleda pikaajsetes tegevustes ja seega on lühiaegsete tegevuste pakkumine mõistlik. SOLide puhul oli näha, et projekte võidakse kunstlikult pikemaks venitada suurema eelarve saamiseks.

Sihtrühmade asjakohasuses jäädgi eriarvamusele. VT puhul pigem leiti, et praegune vanusevahemik on mõistlik, arvestades vanuselisi töötamispääranguid ja koolikohustust. SOLi puhul sooviti läbivalt, et sihtrühm võiks tulevikus laieneda nt 16. eluaastani (vt ptk 3.6), mil meetmes osalemine võib avaldada eriti suurt mõju (läbi solidaarsuse, kogukonnas osalemise ja ühtekuuluvustunde tekkimise). Hindamise käigus ei pidanud aga kõik valdkondlikud eksperdid mõistlikuks vanusepiiri langetamist, sest siis jääks veelgi vähem ressursse praegusele sihtrühmale ehk 18–30-aastastele noortele, kellele pakutakse nagunii vähem noorsootöö võimalusi ja keda on raskem kätte saada. Arvestades, et agentuuri meetmete osalejate arvule seatud eesmärgid on täidetud ja toetatud projektidel on intervjuude ja varasemate uuringute kohaselt programmile seatud soovitud mõju, on ESK asjakohane.

6. SIDUSUS JA LISAVÄÄRTUS

6.1. Seotus sarnaste eesmärkidega ELi programmide ja algatustega

ESK programmi ja teiste asjakohaste sarnaste eesmärkidega ELi programmide (nt Erasmus+, Euroopa Sotsiaalfond, Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu rahastatavad programmid ja Euroopa horisont) analüüsisist nähtub, et need täiendavad üksteist. Hindamise tulemusel ei tuvastatud programmidevahelist konkurentsi ega suuremahulist tegevuste dubleerimist, mis võiks halvata mõne programmi praktilist rakendamist. Senisest rohkem võiks rõhuda eri programmide vahelisele koostööle, et need saaksid pakkuda noorele laiapõhist oskuste ja kogemuste arendamise võimalust.

Erasmus+ ja ESK programmid tegelevad samade ühiskondlike küsimustega, nt keskkonnateadlikkuse suurendamise, kaasamise ja mitmekesisuse ning noorte osalusega demokraatias. Kahe programmi vaheline koostöö suurendab nende ühist mõju noorte arengule, võimaldab põhjalikumalt tegeleda ühiskondlike küsimuste ja ELi prioriteetidega. ESK programm aitab suurel määral kaasa ka ESF+ ja ERDF programmide eesmärkide saavutamisele, pakkudes noortele võimalust olla vabatahtlik või läbida piirkondlikke SOLisid, mis võimestavad ja edendavad sotsiaalset ühtekuuluvust nii Eestis kui ka välisriikide kogukondades. Kuigi ESK programmi tegevused keskenduvad peamiselt noorte võimestamisele ja kogukonda kaasamisele, võivad need tegevused ühtida Euroopa Horisondi programmiga, mis keskendub teadusuuringute ja innovatsiooni rahastamisele. Ühisosa kahe programmi vahel loob mõjusa keskkonna, mis toetab noorte ettevõtlust ja annab rohkem võimalusi rahastuseks, juhendamiseks ja võrgustike loomiseks. Nii saavad noored oma ideid ellu viia ja aidata kaasa jätkusuutlikule arengule. ESK ja teiste programmide koostoime tulemusel saavad sidusrühmad kasutada rohkem raha ja teadmisi, et tõhusalt lahendada noortega seotud probleeme.

ESK tegevuste ja muude ELi noortevaldkonna algatuste analüüsisist nähtub, et ESK on osutunud kasulikuks, et edendada ELi noortepoliitika prioriteetide ja eesmärkide täitmist. Hindamisest võib järeldada, et ESK täiendab nii kaudselt kui ka otseselt ELi noortevaldkonna sekkumisi olulisel määral. ESK sidusus peamiste ELi noortevaldkonna algatustega on toodud tabelis 6.

Tabel 6. ESK sidusus ELi noortevaldkonna algatustega

ELi noorte-valdkonna algatus	Sidusus ESKga
ELi noorte-strateegia 2019–2027 (European Youth Strategy)	ESK on üks põhilisi tööriistu ELi noortestrategie rakendamisel liikmesriikides. ESK tegevused aitavad suurel määral kaasa ELi noortestrategias toodud eesmärkide – kaasav ühiskond, maapiirkondade noortega tegelemine, kvaliteetne tööhõive jne – täitmisele. ⁵³ ESK pakutavad VTd ja SOLid võimaldavad noortel osaleda erinevates tegevustes, mis aitavad kaasa sotsiaalsele ühtekuuluvusele, kogukonna arengule ja noorte võimestamisele nii Eestis kui ka mujal.

⁵³ European Youth Portal. (i.a). EU Youth Strategy. https://youth.europa.eu/strategy/european-youth-goals_en.

ELi noorte dialoog (EU Youth Dialogue)

ELi noorte dialoog on ELi suurim struktureeritud kodanike osalusprotsess, mille kaudu saavad noored ühiselt osaleda ELi tasandi noortega seotud teemade arutelus ja poliitikakujundamises.⁵⁴ ESK tegevused võimaldavad noortel osaleda VTdes ja SOLides, et paremini mõista nii Eesti kui ka teiste riikide ühiskondlikke probleeme ja omandada laialdane arusaam noortega seotud probleemkohtadest ja võimalikest lahendustest. Kaudselt aitavad ESK tegevused hõlbustada ELi noorte dialoogi elluviimist, sest tänu programmile on noortel eelnev koostöö kogemus erineva tausta ja eri piirkondadest pärit noortega, mis võiks edendada omavahelist mõistmist ja solidaarsust ning rikastada arutelusid.

6.2. Ühiskonna ootused ja prioriteetide ajakohastamine

Intervjuudest ESKs osalenute ja riiklike programmi eestvedajatega selgub, et **ESK ELi-ülesed prioriteetid peegeldavad suurel määral ühiskonna ootusi ja edendavad noortega seotud probleemide lahendamist kogukonnas**. Põhiprioriteetidena mainiti eeskätt noorte osalust ja kaasamist ning digi- ja rohevaldkondlike eesmärkide täitmist. ESK tegevuste ja ühiskondlike prioriteetide ühilduvust kinnitavad ka RAY uuringud, mis nimetavad näiteks solidaarsusprojekte erinevate sotsiaalsete kontseptsioonide rakendamise hoogustajateks.⁵⁵ Hindamise tulemusel **pakuvad praegused prioriteetide sõnastused ja taotluste hindamiskriteeriumid piisavat paindlikkust ühiskondlike probleemidega tegelemiseks**. Seega ei nähta vajadust ELi prioriteetide igal aastal ajakohastada, et säiliks taotlemise lihtsus.

Intervjuudest aga selgus, et mõningal juhul nähakse **vajadust senisest rohkem siduda ESK prioriteete Eesti riiklike eesmärkide ja teemavaldkondadega**, et tagada SOLide ja VT suurem kogukondlik mõju. Otsustajate tasandil tuleks tugevdada poliitikakujundajate ja agentuuri koostööd, et Eestis riiklikult olulised teemavaldkonnad ühilduksid ESKga ja et ESK programm toetaks neid teemavaldkondi ning uute meetodikate või lahenduste väljatöötamist.

6.3. ESK ELi tasandi lisaväärtus ja kasu võrreldes riiklike pingutustega

Arvestades praegusi maailmapoliitilisi suundumusi ja keerulist olukorda, on oluline pakkuda noortele platvormi, kus nad õpivad üksteist tundma, tugevdavad oma arusaama erinevatest kultuuridest ja julgevad ühiskondlike probleemide lahendamises kaasa rääkida. Intervjuudest selgus, et **ESK on Eestile oluline rahastusvahend, mille puudumisel või märkimisväärsel vähenemisel oleksid ohustatud riigi strateegilised eesmärgid ja noortevaldkonna põhieesmärgid**. Lisaks edendavad ESK tegevused noorte ühtse Euroopa identiteedi ja väärtusruumi kujunemist, mis on oluline ühiskondliku järjepidevuse tagamiseks nii Eestis kui ka ELis. Analüüsist nähtub, et ESK tegevused pakuvad mitmekülgseid võimalusi noorte arenguks, õppimiseks ja solidaarsuse edendamiseks, toetades samal ajal erinevaid Eesti riiklike algatusi ja projekte. Intervjuude käigus joonistus välja neli peamist punkti, miks ESK on lisaväärtus Eesti riiklikele meetmetele.

⁵⁴ SALTO. (i.a). EU Youth Dialogue. <https://participationpool.eu/resource-category/participation-in-democratic-life/alternative-forms-of-participation/eu-youth-dialogue/>.

⁵⁵ Eick, J & Strecker, T. (2023). A closer look at solidarity projects. https://www.researchyouth.net/wp-content/uploads/2023/10/RAY-SOC_Factsheet-Solidarity-Projects_20231004.pdf.

Struktureeritud ja järjepidev toetus

ESK rahastus võimaldas SOLide taotlejatel saada rahalist toetust pikema aja vältel, mis aitas hoida algatusi elus ja andis võimaluse projekti ideid edasi arendada. Lisaks võimaldas programmi rahastus kaasata vabatahtlikke erinevatesse piirkondadesse, sh väiksematesse ja kehvemal elujärjel kohtadesse, ning pakkus selleks vajalikku toetust ja struktuuri.

Praktilised projekti kirjutamise oskused

SOLide suurimaks lisaväärtuseks peetakse omandatud praktilisi oskusi, nagu projektide kirjutamine, projektijuhtimisega kaasnevad ülesanded ja planeerimine, meeskonnatöö, eelarvestamine ja vastutus.

Mitmekülgne võimalus lahendada kogukondlikke probleeme

Kõrgelt hinnati ESK võimalusi toetada noorte omaalgatusi erinevates valdkondades ja tegevusalades, mis pakuvad noortele sobivaid osalemisvõimalusi ning millel on suurem kogukondlik mõju.

Rahvusvahelisuse ja solidaarsuse edendamine Eestis

VT on aidanud kaasa rahvusvahelisuse mõõtme lisandumisele Eesti erinevatesse piirkondadesse, SOLid on soodustanud solidaarsust ja kogukondade arengut ning pakkunud võimalusi osaleda nii kohalike kui ka ELi-üleste probleemide lahendamises.

Hindamisest selgus, et ESKl ja selle meetmetel on oluline lisaväärtus ja kasu võrreldes sellega, mida liikmesriigid üksi suudaks saavutada. **Programm võimestab liikmesriikide noori ja annab neile ELi-ülese platvormi, kus edendada euroopalikke väärtusi ja solidaarsust, ning võimaldab osalejatel aktiivselt aidata kaasa ühiskonna arengule nii kogukondlikul kui ka Euroopa tasandil** (vt põhjalikumalt ptk 3). Programmi väärtuseks on ka koostöö edendamine teiste riikidega.

Hindamise kohaselt on ESK perioodidel 2018–2020 ja 2021–2027 oluliselt **edendanud koostööd teiste programmis osalevate riikidega**. Üheks oluliseks aspektiks peetakse seda, et erinevalt E+ programmidest ei sea ESK piiranguid projektide rahalisele toetusele partnerriikidega, mis võimaldab luua senisest tugevamaid sidemeid ja koostööd teiste projektides osalevate riikidega.⁵⁶ Intervjuudest selgus, et VT on noortele avanud ukse Euroopasse, võimaldanud teha koostööd teiste riikide vabatahtlikega ja aidanud edendada omavahelist solidaarsust. Näiteks mainiti ühes intervjuus kolmandatest riikidest pärit vabatahtlikke, kellega koos töötades avanesid vabatahtliku silmad erinevates poliitilistes, sotsiaalsetes ja kultuurilistes teemades, mis omakorda suurendas nende omavahelist mõistmist ja vastastikust austust.

Kui tulevikus ESKle raha enam ei eraldataks, siis **oleks Eestil väga raske leida riiklikke süsteeme, mis suudaksid tõhusalt asendada ESK pakutavat rahastust ja toetust noorte omaalgatustele ning vabatahtlikule tegevusele**. Intervjuudest selgub, et sellised riiklikud süsteemid võivad olla võrreldes ELi programmidega ka vähem efektiivsemad ja piiratud võimalustega, mis takistavad algatusi vähemate võimalustega piirkondades või projektide mõju laienemist suuremale sihtrühmale. Eestis toetavad ESK meetmed olulisel määral mitteformaalset haridust ja vabatahtlikku tegevust, mis aitavad kaasa noorte elukestvatele

⁵⁶ Ibid SALTO, (2023).

õppele ja isiklikule arengule. Hindamise kohaselt ei tohiks ESK rahastamist katkestada, sest alternatiivsete riiklike süsteemide puudumisega kaasneks palju negatiivseid tagajärgi noortevaldkonna eesmärkide saavutamisele, sh vähemate noorte osalus ühiskonnas, jätkusuutliku rahastuse puudumine noorte algatuste toetamiseks ja kogukondliku sidususe vähenemine. ESK kaudu VT ja SOLi toetamist ning ESK arendamist on oluline jätkata, et tagada noorte jätkuv kaasatus ELi ühiskonnas.

6.4. ESK kui eraldiseisev ELi noorteprogramm

Kuni 2018. aastani oli ESK juurde kuuluv VT üheks E+ programmi meetmeks, mis keskendus vabatahtlikule ehk noorele endale. Samal ajal näitasid uuringute tulemused, et kuuludes E+ programmi alla, pidasid VT osalejad oluliseks just teadmiste omandamist kultuurilisest mitmekesisusest (87,9%) ja solidaarsusest raskes olukorras inimeste vastu (44,7%), küll aga tunnetasid VT projektides osalejad, et nende otsene mõju kohalikele kogukondadele oli väike.⁵⁷ Kui 2018. aastal loodi ESK kui solidaarsusele keskenduv programm ja VT sai selle osaks, muutus ka VT fookus: oluliseks sai ka mõju kogukonnale. Seega on **ESK kaudu tehtava VT kasu ja lisaväärtus kogukonna tasandil vaadatuna suurem ja mõjusam kui E+ kaudu.**

Vaadates aga ESK kui eraldiseisva noorteprogrammi väärtust tervikuna, selgus analüüsi käigus, et programm on loonud olulist lisaväärtust. Seda kinnitavad ka intervjuud. Suurim lisaväärtus on senisest **rohkema tähelepanu pööramine kohalikul tasandil vabatahtlikule tegevusele ja SOLidele, mis on kaasa toonud positiivseid tulemusi nii üksikisiku, organisatsiooni kui ka kogukonna tasandil** ja taganud vajaliku järjepidevuse noorte vajadustega tegelemisel (vt pkt 3.7). Intervjuudest selgus, et **ESK aitab noortevaldkonna olulisusele suuremat tähelepanu pöörata.**

Kuna VT on varem olnud seotud E+ programmiga ja mõned organisatsioonid on aktiivsed nii ESK kui ka E+ programmis, arutati uuringus osalenutega ka võimalust liita ESK E+ programmiga. Intervjuudest selgus, et ESK ja E+ programmide erinevate eesmärkide ja tegevusvaldkondade tõttu võib olla kahe programmi ühildamine keerukas, see võib hajutada tähelepanu noortevaldkonnalt, ennekõike vähendada noorte osalemist solidaarsustegevustes, ja oleks oht valdkonna eelarve vähenemiseks. **ESK kui eraldiseisva noorteprogrammi lisaväärtus on keskendumine noortevaldkonnale, noortepoliitika eesmärkide elluviimine ja noorte kaasamine noortegruppidesse, mis annab lihtsa rahastusvõimaluse oma ideede elluviimiseks SOLi või VT kaudu.** ESK annab struktuuri noorte algatustele ning pakub neile väärtuslikke õpikogemusi, mis toetavad nende edasist haridusteed ja tööalast arengut. Lisaks leiti intervjuudes, et arvestades noorte vajadusi, võib eraldiseisev ESK tagada noortele tegevuste paindlikkuse ja lihtsuse. Sealjuures toetatakse noorte mitteformaalset haridust nii kogukondlikul kui ka ELi tasandil.

Hindamise tulemusel kaasneb ESK eraldiseisvana hoidmisega mitu ELi-ülest ja riiklikku eelist, sh **lihtsamad võimalused noorte osalemiseks, paindlikkus noorte omaalgatuslike projektide elluviimisel ning noorte vajaduste ja probleemide esikohale seadmine.** Need kõik on olulised noortevaldkonna eesmärkide saavutamiseks. Lisaväärtuse suurendamiseks võib kaaluda senisest rohkem või teadlikumalt riiklike prioriteetidega arvestamist ESK

---

⁵⁷ Ibid. Salu *et al.*, (2021).

programmis (sh nt põlvkondadevahelise koostöö olulisus) ja suurendada riiklike ametkondade (nt PPA ja tervisekassa) teadlikkust programmist.

JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

ESK on asjakohane ja tulemuslik programm. See peegeldab Eesti noortevaldkonna riiklikke ja ELi noortepoliitika eesmärke ja ühiskonna ootusi ning annab võimaluse täita seatud eesmärgid. ESK täiendab teisi ELi programme ning riiklikke pingutusi noortevaldkonnas. Programm pakub noortele Euroopa tasandi rahastust ja struktuurilist tuge, mis võimaldab neil osaleda mitmekülgsetes tegevustes, arendada eluks väärtuslikke oskusi ja aidata lahendada kogukondlikke probleeme.

Plaanitud eesmärkide täitmine ja analüüs näitavad, et programmil on soovitud mõju osalejatele, selles osalenud noored ja organisatsioonid peavad tegevusi oluliseks ning tulemuslikuks. ESK meetmetes osalemise tagajärjel süvenevad demokraatlikud alusväärtused nagu solidaarsus, mitmekesisus, sallivus ja avatus. Meetmetes osalevad noored muutuvad ettevõtlikumaks, saavad väärtuslikku töökogemust ja omandavad erinevaid oskusi, õppides samal ajal paremini mõistma ka oma võimeid, huvisid ja isiklikke eripärasid. VTs osalenud noortel süvenevad teadmised kaasamisest ja mitmekesisusest, digitaalsetest oskustest, demokraatias osalemisest ja jätkusuutlikust arengust. Projektidega seotud organisatsioonide võimekus noori kvaliteetselt kaasata suureneb. Ühiskond muutub sallivamaks ning paljud kogukonna probleemid saavad lahendatud. Projektidel ning ESK koolitus- ja võrgustumistegevustel on ka laiem mõju valdkonnale ja seotud osalistele, sh SOLi sihtrühmadele. Koolituste, projektide tulemuste ja saavutuste levitamise ja projektidesse kaasamise kaudu paraneb mitteformaalse hariduse tähtsustamine ja märgatakse paremini programmis mitteosalevaid noori, noortega töötavaid spetsialiste ja organisatioone. Samas ei ole mõju suurus täpselt teada: seni kogutud andmed on puudulikud, neid ei saa üheselt tõlgendada ning eri perioodide programmide mõjusid ei ole andmete puudulikkuse ja programmi erinevuste tõttu hästi võimalik võrrelda. Reaalse mõju hindamine eeldab esinduslikke valimeid, longituuduuringuid, läbimõeldumalt sõnastatud tagasisideküsitlusi ja detailsemat osalejate hinnangute kajastamist.

Hindamine näitab, et kui ESKle raha enam ei eraldataks, oleks Eestil keeruline leida tõhusaid riiklikke süsteeme ESK jätkusuutlikuks asendamiseks või noortevaldkonna samaväärseks rahastamiseks. Solidaarsuse eesmärki silmas pidades on alternatiivid vähem efektiivsed ja piiratud ehk noorte kaasatus ja areng praeguses mahus ning viisil oleks takistatud.

ESK tulemuslikkust, tõhusust ja asjakohasust mõjutab kõige rohkem see, kas ja milliste sihtrühmadeni jõutakse. Hindamine näitab, et mõju on tõenäoliselt suurim vähemate võimalustega noortele ja neile, kes pole varem sarnastes projektides osalenud. Samas on selliste noorteni jõudmine vaevanõudvam. Olgugi et agentuur püüab intervjuude kohaselt jõuda võimalike uute osalejateni eri moel ja sihistatult ning kõrgemalt hinnatakse vähemate võimalustega noori kaasavaid projektitaotlusi, tuleb Eesti noorte sarnastes projektides osalemise osakaalu arvestades leida veel võimalusi, kuidas jõuda seni kaasamata noorteni. Sõltuvalt programmi prioriteetidest ja maapiirkondade väikesest 18-aastaste ja vanemate noorte osakaalust tasub kaaluda eelkõige SOLis osalemise vanusepiiri alandamist. Sihtrühmadeni jõudmisel on hindamise kohaselt kriitilise tähtsusega ka juhendmaterjalide ja edastatava info selgus. Hindamisel tuli läbivalt välja, et eriti noortele tunduvad juhendmaterjalid ja lepingud hirmuäratavalt pikad ja keerulised ning kodulehekülgedel on raske orienteeruda. Analüüsi kohaselt on eelisseisus varem programmis osalenud, sest

nemad teavad, mida ja kust otsida ning millele tähelepanu pöörata. Olgugi et E+ ja paljude teiste sarnaste skeemidega võrreldes peeti taotlemist lihtsamaks, vajavad projektimaailmas alustavad organisatsioonid ja noored tuge. Sihtrühmade osalust mõjutab ka taotlemise ja aruandluse koormus: projektide maksimaalseid eelarveid arvestades peaks halduskoormus olema võimalikult väike. Niisiis ootab sihtrühm väga meetmete lihtsustamisi ja süsteemide tõrgete kõrvaldamist.

Sihtrühmade kaasamisel vajavad erilist tähelepanu vähemate võimalustega osalejad. Programm võimaldab nende kaasamiseks kasutada lisaraha, kuid kuna vastav eelarve ning kuluartiklid tuleb juba taotluses välja tuua, peavad intervjueritud nende kulude kajastamist bürokraatlikuks. Lisaks puudub projekti elluviijal kindlus, kas kulud hüvitatakse. Vähemate võimalustega noorte kaasamist või osalust takistab ka juhiste, kodulehe, portaali, registreerumise ning tagasisidevormide keerukus. Takistavana toodi ka oskuste puudumine vähemate võimalustega ja erivajadusega noorte kaasamiseks, võimalik tugiisiku vajadus tõhusaks kaasamiseks ja aeganõudvamat kaasamist mittekorvavad madalad korralduskulude määrad.

ESK eelarve on hindamatu väärtusega noortevaldkonnale ning süsteemse vabatahtliku tegevuse ja noorte omaalgatuslike SOLide toetamiseks. Eelarve kasutamise tõhusust ja Eesti oludega arvestamist toetab võimalus eelarvet ümber jagada. Hindamine näitab, et programmi maksimaalse mõju saavutamiseks võiks võimalusel ESK eelarvet suurendada. Olukorras, kus ühikuhindasid tõstetakse elukalliduse tõusuga kaasaskäimiseks, väheneb nende noorte arv, kellele toetust on võimalik määrata. Seega on programm valiku ees, kas kaasata rohkemaid noori, aga lühemaks ajaks, mis tõendaks rahakasutuse kvantitatiivset tõhusust, või toetada arvuliselt vähem noori, aga see-eest kvaliteetsemate ja suurema mõjuga tegevuste kaudu.

Kuna programmi rahastusvoorude eelarve kasutatakse igal aastal täielikult ära projektitaotluste toetamiseks, raha ei jagu kõikide plaanitud voorude avamiseks ja taotlusvoorudes on juba praegu arvestatav konkurents, väheneb praeguse eelarve puhul vähemate võimaluste ja kogemustega noorte eduka taotlemise tõenäosus. Arvestades, et juhtimiskulud moodustavad 13–14% Eesti eelarvest ja palju väärtuslikku raha kulub IT-süsteemide tõrgetega tegelemiseks, võiks juhtimist tõhusamaks muutes tekkida lisaelarvet rohkemate noorteni jõudmiseks, rohkemate noorte toetamiseks või ühikuhindade tõstmiseks. Samas eeldab sihistatum turundustegevus taotlusvoorude lisaelarvet, et toetuse saamise tõenäosus ei muutuks ebamotiveerivalt väikseks. Alternatiiviks on ka lühiaegsemate tegevuste toetamine, kuid intervjueritud hinnangul võiks see vähendada nende mõju noortele, organisatsioonidele ja kogukonnale. Olukorras, kus pikaaegsesse tegevusse (VT) noorte meelitamine on aina raskem ja nõuab üha rohkem ressursse võrreldes SOLiga, tasub rohkemate noorte kaasamiseks ja programmi mõju suurendamiseks kaaluda VT ja SOLi eelarve proportsioonide kohendamist ning rahvusvaheliste SOLi projektide võimaldamist programmi eesmärkidele paremaks vastamiseks.

Soovitused:

1. Jätkata ESK rahastamise, praeguste meetmete rakendamise ja programmi arendamisega. ESK peaks jääma eraldiseisvaks ELi noorteprogrammiks, et see oleks võimalikult kasulik nii ELi kui ka Eesti riikliku noortepoliitika kontekstis.
2. Programmi juhtimisotsuste toetamiseks vaadata üle jälgitavad indikaatorid ning see, milliseid andmeid ja kuidas sihtrühmade esindajatelt ja toetust saanutelt küsitakse ning

projektide kohta kogutakse. Jälgida, kas indikaatorid on üheselt mõistetavad (nt kaasatud vähemate võimalustega noorte arv kajastab kõiki, mitte ainult osa kaasatuist) ja peegeldavad seda, mille mõõtmine on oluline (nt SOLi tuumikrühma puhul erinevus liikmete arvus ja projektis osalenute või sellest kasu saanute arvus). Vaadata üle, et tagasisideküsitluse küsimused ja vastused oleks üheselt tõlgendatavad ja vastuseid oleks võimalik analüüsida olulisemate taustaandmete kaupa (vähemad võimalused, erivajadused, tegevuse kestus, mentori olemasolu jne). Pöörata suuremat tähelepanu järgmiste tulemuste ja mõjude analüüsimisele: tulevikuoskuste saamine ja praktiseerimine ning tegevuste mõju kogukonnale ja noortepoliitikale.

3. Lihtsustada veelgi sihtrühmadele mõeldud programmi juhiseid, lepinguid, kodulehekülgede sisu ning taotlus- ja aruandluskeskkonna ülesehitust. Kaasata kohendamisse sihtrühmade esindajad ja neutraalse koordineeriva osalisena teenusedisainer.
4. Pöörata senisest suuremat tähelepanu vähemate võimalustega noorte kaasamise lihtsustamisele. Anda riiklikele agentuuridele võimalus täpsustada vähemate võimalustega noore definitsiooni, arvestades kohalikke olusid. Muuta erikulude taotlemine ja hüvitamine paindlikumaks ja vähemkoormavaks: VT puhul muuta lisakulude taotlemine vajaduspõhiseks, tagada organisatsioonidele suurem kindlustunne tehtud erikulude hüvitamiseks. Lihtsamate erikulude vajaduse puhul tuleks kaaluda kindlasummalist kulude hüvitamise võimalust.
5. Programmi tulemuslikkuse parandamiseks suurendada programmi kogueelarvet ja kulude korvamiseks mõeldud ühikuhindasid. Kui see pole võimalik, tuleb vaadata üle programmi prioriteedid ja otsustada, kas olulisem on pakkuda rohkematele noortele osalusvõimalust lühemaajalistes tegevustes ja kolmandate riikide VT osakaalu vähendades, või luua mõjusamaid ja pikaajalisi tegevusi. Programmi ressursside tõhusamaks kasutamiseks tuleks kaaluda SOLi kui mõjusa ja tõhusa meetme eelarve proportsiooni suurendamist.
6. Programmi eelarve tõhusaks kasutamiseks jätta ka tulevikus riikidele paindlikkus eelarve ümberjagamiseks programmi meetmete vahel.
7. Programmi rakendamise ja jälgimise ning taotlemise ja aruandluse tõhususe suurendamiseks korrastada IT-süsteemid, nii et need toimiksid tõrgeteta. Seejärel peaks vaatama üle, kas praegused lahendused toetavad piisavalt juhtimisotsuste langetamist või on vaja luua uued, kus oleks võimalik saada kiireid ja usaldusväärseid ülevaateid (sh mugav ja lisatööd mitte nõudev programmiperioodi kumulatiivne ülevaade). See vähendaks ka iga-aastaste Euroopa Komisjonile esitatavate aruannete koostamise ja siinse hindamise sarnaste uuringute töömahukust.
8. Pöörata senisest suuremat tähelepanu eri osaliste ülesannete jaotusele ja võimalikule koostööle. Agentuur ja HTM võiksid teha suuremat koostööd prioriteetide seadmises. Agentuur ja EACEA peavad tegema tihedamat koostööd tsentraalsete toetusvõimaluste paremaks levitamiseks. Agentuur, sihtrühmade esindajad ja noortega töötajad võiksid teha ühispingutusi programmi tutvustamise, sihtrühmadeni jõudmise ja tegevuste kvaliteedi parandamise nimel.

Lisa 1. Hindamisküsimused

Järgnevalt on toodud uurimisküsimused, millele hindamise lähteülesande kohaselt vastuseid otsiti. Küsimuste järgi on märgitud, millises peatükis vastus on. Kuna kohati küsimused kattusid, peegeldasid sisu poolest mitut teemat või mõnda muud hindamiskriteeriumi, võib korduste vältimiseks olla vastus erinevate peatükkide vahel jagunenud.

Tulemuslikkus

3.2.1. Mil määral on Euroopa solidaarsuskorpuse programmid 2018–2020 ja 2021–2027 toonud kaasa oodatud väljundeid, tulemusi ja mõju? Millised negatiivsed ja positiivsed tegurid väljundeid, tulemusi ja mõjusid mõjutavad? Huvi on mõlema programmi kõigi tegevuste mõju kohta. Samuti on huvi nende tegevuste mõju vastu, mis on Euroopa solidaarsuskorpuses ja/või Euroopa Vabatahtlikus teenistuses lõppenud, kuivõrd see võib aidata kaasa tulevase programmi kujundamisele.

Vt ptk 3.1; 3.2; 3.3; 3.4; 3.7; 3,8; Tabel 6.

3.2.2. Milline on Euroopa solidaarsuskorpuse 2018–2020 ja 2021–2027 programmide peamine mõju vähemate võimalustega noortest osalejatele?

Vt ptk 3.2; 3.3; 3.7; 3.8

3.2.3. Millised on olnud Euroopa solidaarsuskorpuse 2018–2020 programmi soovimatud mõjud ja selle ulatus, kui on?

Vt ptk 3.7

3.2.4. Mida tuleks Euroopa solidaarsuskorpuse 2021–2027 programmi puhul ette võtta, et suurendada lühiajalistes tegevustes (nt vabatahtlike meeskonnad ja solidaarsusprojektid) osalejate arvu ja sellest tulenevalt kogu programmi osalejate arvu?

Vt ptk 3.5

3.2.5. Mil määral kestab solidaarsustegevuse mõju nii osalejatele kui kohalikele kogukondadele pärast tegevuse lõppu edasi?

Vt ptk 3.1; 3.2; 3.3; 3.5; 3,8

Tõhusus

3.2.6. Milline on Euroopa solidaarsuskorpuse 2018–2020 ja 2021–2027 erinevate programmi meetmete kulutõhusus?

Vt ptk 4

3.2.7. Milline on kvaliteedi tagamise tugimeetmete (koolitus- ja hindamismeetmed, kaasamine, veebipõhine keeletugi jne) tõhusus?

Vt ptk 4.5

3.2.8. Mil määral on/olid eelarve suurus ja rahastamismudelid asjakohased ja proportsionaalsed Euroopa solidaarsuskorpuse 2018–2020 programmi ja 2021–2027 programmi eesmärkide saavutamiseks?

Vt ptk 4.2 ja ptk 5

3.2.9. Mil määral kasutati ära riikliku agentuuri rahalised vahendid? Kas solidaarsustegevuses osalejate eeldatav arv on saavutatud?

Vt ptk 4.2, ptk 3 algus ja lisa 2 tabel 7

3.2.10. Mil määral on Euroopa solidaarsuskorpuse portaal asendanud toetavate organisatsioonide funktsioone? Kas portaali funktsioonide ja toetavate organisatsioonide rollides esineb dubleerimist?

Vt ptk 4.5

3.2.11. Mil määral on detsentraliseeritud meetmete rakendamine asjakohane, tõhus ja hästi toimiv? Kui tõhus on koostöö Euroopa Komisjoni ja riikliku agentuuri vahel ning mil määral täidab Euroopa Komisjon selles protsessis oma suunavat rolli? Kuidas on see aja jooksul arenenud? Millised on parendusvõimalused?

Vt ptk 4.6, 4.7

3.2.12. Mil määral on riikliku agentuuri rakendatavad järelevalvemeetmed tõhusad/kulutõhusad? Millised on parandamist vajavad valdkonnad, arvestades programmi sujuva ja tõhusa rakendamise vajadust?

Vt ptk 4.4, 4.8

3.2.13. Mil määral on programmi juhtimist toetavad vahendid (nt E+ link, eForms, Mobility Tool, Lifecard NAM, noorteportaal, PMM, BM, taotlusvormid, EU Academy, eGrants) asjakohased ja piisavad, et toetada programmi nõuetekohast juhtimist?

Vt ptk 4.4 (ja ptk-d 4.3).

3.2.14. Mil määral on pettusevastased meetmed võimaldanud pettusi ennetada ja õigeaegselt avastada?

Vt ptk 4.8

Asjakohasus

3.2.15. Kui palju ja milliseid positiivseid ühiskondlikke muutusi on Euroopa solidaarsuskorpuse programmid 2018–2020 ja 2021–2027 Eestis esile kutsunud?

Vt ptk 3.1; 3.2; 3.3; 5, 6.2

3.2.16. Kas Euroopa solidaarsuskorpuse 2021–2027 programmi peetakse programmiks, mis käsitleb noorte õppimise moodsed või pigem ühiskondlike muutustega tegelemist? Mil määral on tegemist mõlemaga? Milliseid tegevusi noortele vabatahtlikele ja solidaarsusprojektides osalejatele pakutakse? Millised organisatsioonide tüübid programmis peamiselt osalevad: vabatahtlikud- või noorteorganisatsioonid? Kas Euroopa solidaarsuskorpuse 2018–2020 programmiga kaasatud organisatsioonide arv on võrreldes Euroopa vabatahtliku teenistusega kasvanud? Sama küsimus Euroopa solidaarsuskorpuse 2021–2027 programmi ja Euroopa vabatahtliku teenistuse võrdluse puhul.

Vt ptk 1; 3.5; 5; 6.4

3.2.17. Mil määral on Euroopa solidaarsuskorpuse 2021–2027 ülesehitus suunatud ja sihistatud vähemate võimalustega inimestele? Millised tegurid piiravad selle sihtgrupi juurdepääsu ja milliseid meetmeid saaks olukorra parendamiseks ette võtta?

Vt ptk 5

Sidusus

3.2.18. Mil määral on Euroopa solidaarsuskorpuse 2018–2020 programm ja 2021–2027 programm olnud seotud asjakohaste sarnaste eesmärkidega ELi programmidega, nagu Erasmus+, ühtekuuluvuspoliitika programmid, mida rahastatakse ESF+ (Euroopa Sotsiaalfond+) ja/või ERDF (Euroopa Regionaalarengu Fond) raames ja Euroopa horisont? Mil määral on Euroopa solidaarsuskorpuse programmid 2018–2020 ja 2021–2027 osutunud täiendavaks muudele ELi noortevaldkonna sekkumistele/algatustele?

Vt ptk 6.1

3.2.19. Kas programmi prioriteedid peegeldavad ühiskonna ootusi? Kas on mõistlik prioriteete igal aastal ajakohastada?

Vt ptk 6.2.

Lisandväärtus

3.2.20. Milline on Euroopa solidaarsuskorpuse ELi ülene lisaväärtus ja kasu võrreldes sellega, mida liikmesriigid üksi saaksid saavutada? Mida pakkus Euroopa solidaarsuskorpuse programm 2018–2020 ja 2021–2027 lisaks muudele Eestis rakendatavatele haridust- ja koolitust või solidaarsust toetavatele algatustele?

Vt ptk 6.3

3.2.21 Milline on Euroopa solidaarsuskorpuse 2018–2020 ja 2021–2027 programmide kasu ja lisaväärtus võrreldes Euroopa Vabatahtlikust Teenistusest saadud kasuga?

Vt ptk 6.4

3.2.22. Mis on olnud eraldiseisva noorteprogrammi Euroopa solidaarsuskorpus loomise lisandväärtus? Kas Eesti ja EL noortepoliitika vaatest on eraldiseisva programmi loomine olnud tõhus meede noortepoliitika eesmärkide elluviimisel? Kas ja mil moel saaks lisandväärtust suurendada.

Vt ptk 6.4

3.2.23. Kas on olemas riiklikud süsteemid, mis võiksid tõhusalt asendada Euroopa solidaarsuskorpus, kui tulevikus sellele raha enam ei eraldata?

Vt ptk 6.3

3.2.24. Mil määral edendasid Euroopa solidaarsuskorpuse programmid 2018–2020 ja 2021–2027 koostööd teiste osalevate riikidega (sh kolmandad riigid)?

Vt ptk 6.3

Täiendavad küsimused

3.2.25. Kuidas on Euroopa solidaarsuskorpuse kvaliteedimärgise süsteem ja lihtsustatud rahastustaotlused sihtgruppide poolt vastu võetud. Kuivõrd on need algatused täitnud oma eesmärgi?

Vt ptk 4.1, 4.9

3.2.26. Millised on kasusaajate ja programmi rakendamisega seotud osapoolte hinnangud lihtsustamise sisesele ja välisele ühtsusele (*coherence*) ning piisavusele ja asjakohasusele?

Vt 5.

Täiendavad küsimused eestikeelsesesse raportisse

3.2.27. Kuidas on programmi tegevused mõjutanud neis osalenute konkurentsivõimet tööturul ja hilisemates õpingutes, sh õpimotivatsiooni ja -oskuseid? Kas ja kuidas aitavad programmi tegevused ennetada, lahendada ja/või kompenseerida oskuste ja töömaailma vajadustele mittevastavust?

3.2.28. Millised on võimalused sihtgrupi laiendamiseks eesmärgiga saavutada tegevuste suurem asjakohasus (*fit-for-purpose, relevance*) ja mõju (*impact*)?

Vt ptk 5

3.2.29. Milline on kasusaajate rahulolu programmi võimalustega? Kes on mitteosalejad (sihtgrupist) ja miks nad ei osale (takistused)?

Vt ptk 5

3.2.30. Milline on olnud tegevuste mõju osalenud asutuste võimekusele pakkuda kvaliteetset teenust ja panustada hariduse ja noortevaldkonna strateegiliste eesmärkide saavutamisse? Kuidas on tegevuste elluviimisel arvestatud võrdsete võimaluste tagamisega sõltumata inimese soost, vanusest, rahvusest või puudest? Milliseid muudatusi on soovitatav teha programmi halduspraktikates tagamaks suuremat sotsiaalset kaasatust ja programmi avatust erivajadustega inimestele?

Vt ptk 3, 4

Lisa 2. ESK kvantitatiivne ülevaade

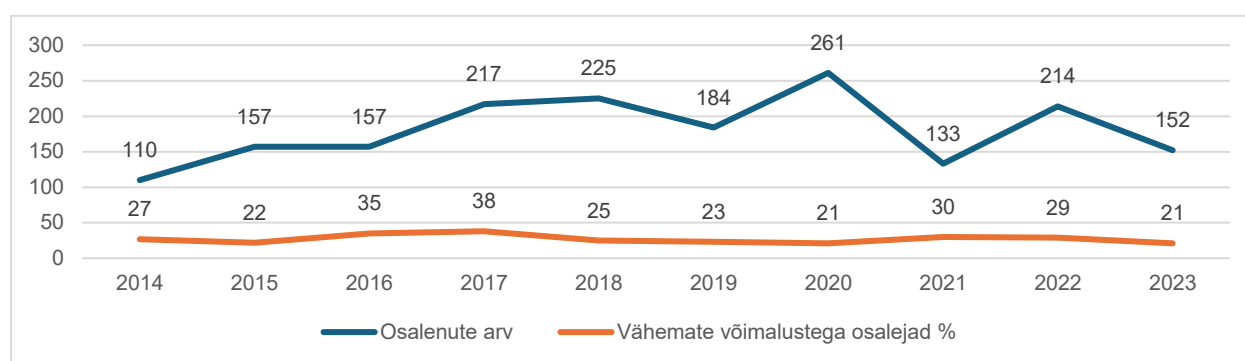
Tabel 6. ESK kvantitatiivne ülevaade

	2018-2020				2021-2023	
	Solidaarsus- projektid	Vabatahtlik teenistus	Vabatahtlik partnerlus	Praktika ja töö	Solidaarsus- projektid	Vabatahtlik Teenistus
Esitatud projektide arv	105	48	15	10	119	30
Rahastatud projektide arv	86	27	15	6	92	28
edukuse %	81,9	56,3	100	60	77,3	93,3
Lõpetatud projektide arv	78	25	10	5		
Projektitaotluste keskmine hinne	68,4-72	74,3-76,6	78,8	70,6-80,3, kahanev	69,31-72,77, kahanev	-
Keskmine lõpparuande hinne	68,2-72,6	76,4-78,2	71,5-85,5	75,5-72,5		
Keskmine rahastatud projekti kestvus kuudes	10,1-10,8, lühenev	14,3-19,5 pikenev	26-29,8, pikenev	23,8-30,5, lühenev	9-9,8, kahanev	19,1-20,2, kahanev
Planeeritud osalejate arv taotluste kohaselt	446	209	298	91	481	496
Projektides tegelikult osalenute arv	405	199	192	20		
sh vähemate võimalustega	NA	51	0	6	NA	142
vähemate võimaluste %		25,6	0	30		28,6
Osalenud organisatsioonide arv		44				
Taotletud kvaliteedimärgiste arv	ei kohaldu	173	ei kohaldu		ei kohaldu	29
Eraldatud kvaliteedimärgiste arv	ei kohaldu	162	ei kohaldu		ei kohaldu	24
Kvaliteedimärgisega organisatsioonide arv perioodi lõpuks	ei kohaldu	162	ei kohaldu		ei kohaldu	174
Lõpetatud/toetatud projektide eelarve eurodes	402 640,63	925 984,61	1 165 198,12	200 389	478 103	3 020 778
Keskmine eelarve projekti kohta eurodes	5 162,06	37 039,38	116 519,81	40 077,80	5 196,77	10 7884,96
Keskmine eelarve in kohta	994,17	4 653,19	6 068,74	10019,45	993,98	6 090,28
Koolitus ja võrgustamine – eelarve eurodes	436 661,51				751 527	
Koolitus ja võrgustamine – tegevused ja osalejad	TEC: 725 osalejat, 60 tegevust NET: 1385 osalejat, 49 tegevust				TEC: 892 osalejat, 68 tegevust NET: 618 osalejat, 87 tegevust	
Juhtimine	504 240 (13,87% kogueelarvest)				607 853 (12,51% kogueelarvest)	
Kogueelarve	3 635 113,87				4 858 261	

Tabel 7. 2021-20203. aasta vabatahtliku tegevuse ja solidaarsusprojektide planeeritud (P) ja saavutatud (S) väljundid

	Vabatahtlik tegevus						Solidaarsusprojektid					
	2021		2022		2023		2021		2022		2023	
	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S
Osalejate arv	140	133	120	214	120	152	200	142	125	179	125	159
Vähemate võimalustega osalejate osakaal	20%	30	20	29	20	21	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Organisatsioonide arv, kes on saanud kvaliteedimärgise	50	31	10	4	10	2	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Organisatsioonide arv, kes on saanud juhtorganisatsiooni kvaliteedimärgise	10	14					NA	NA	NA	NA	NA	NA

Allikas: agentuuri 2021-2023. aasta aruanded Euroopa Komisjonile

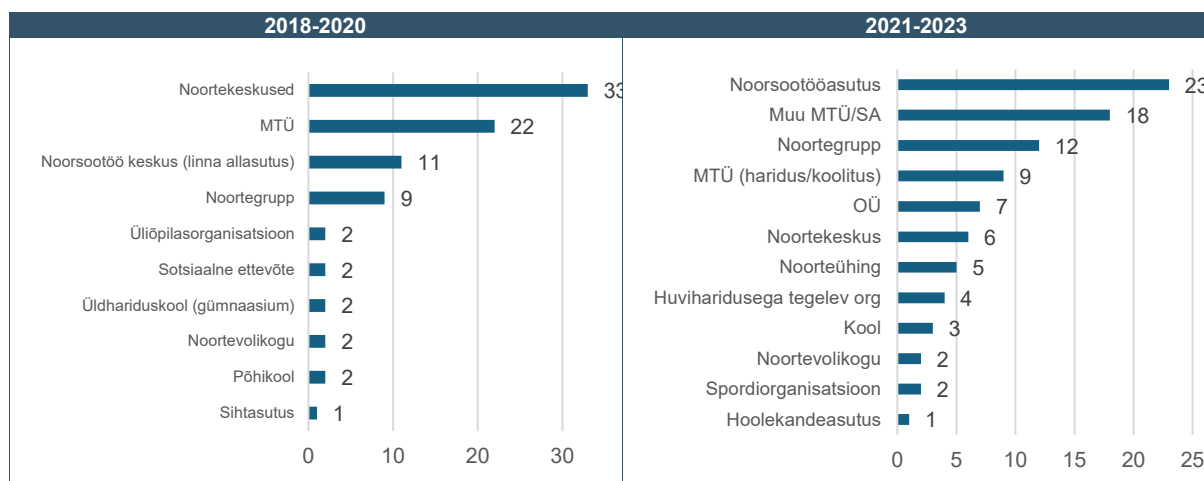
Joonis 1. Vabatahtlikus teenistuses osalenud 2014-2023 (Allikas: agentuuri tegevusaruanded)

Tabel 8. Vabatahtliku teenistuse raames toetatud organisatsioonid (taotlejad)

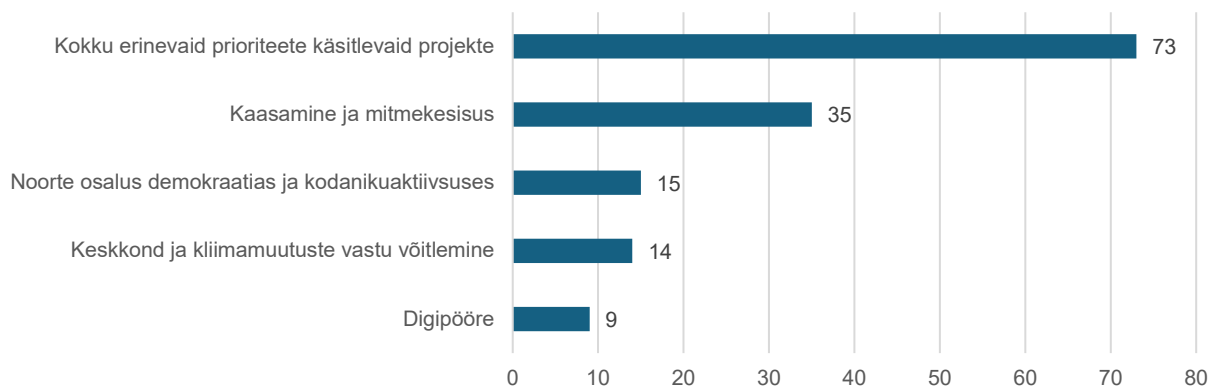
2018-2020	2021-2023
Üksiktaotlused+partnerlus	Kvaliteedimärgisega juhtorganisatsioonid
KOV allasutus 9	Noorsootööasutus 11
MTÜ 8	Muu MTÜ/SA 3
Noorteorganisatsioon 6	Kool 2
Põhikool 5	Noorsootööühing 2
Sotsiaaltöö organisatsioon 5	
Gümnaasium 3	
Noortekeskus 3	
Aktsiaselts 2	
Sihtasutus 2	
Kutsekool 1	

Allikas: Perioodi [2018–2020](#) ja [2021–2023](#) infograafikud

Tabel 9. Solidaarsusprojektide organisatsioonid

Allikas: Perioodi [2018–2020](#) ja [2021–2023](#) infograafikud

Joonis 2. Programmi prioriteetide elluviimine toetatud solidaarsusprojektides 2021–2023. aastal (Allikas: [2021–2023 infograafik](#))

Lisa 3. Detailsem tagasiside ja soovitused kohalikule agentuurile ja HTMi

ESKi olulisus Eestile ja noortevaldkonnale

ESK on äärmiselt oluline noortevaldkonna rahastusvõimalus. Eriti olukorras, kus enamus noortekeskuseid tegutseb riigi või EL rahastuse toel. HTMi ja agentuuri koostöös on eelarve piiratust arvestades soovitatav täpsustada toetatavate tegevuste ja sihtrühmade prioriteete, et programm toetaks senisest enam Eesti noortepoliitika eesmärkide täitmist. Tuua senisest julgemalt kommunikatsioonitegevustes näidetena välja HTMi ja agentuuri koostöös valitud prioriteete.

Sihtrühmad ja sihtrühmade ni jõudmine

1. Sihtrühmade vanusepiir

Sihtrühmade vanusepiiri alandamisel on nii positiivseid kui ka negatiivseid külgi. Arvestades, et seda on tõstatatud ka varasemates uuringutes, soovitame agentuuril ja HTMil (sh poliitika sisuosakonnad) arutada ühiselt, mis on riiklikud prioriteedid seoses ESK toetatavate tegevustega ja milline võiks prioriteetidest lähtuvalt olla sihtrühma vanusepiir. See aitaks kujundada Eesti seisukohta läbirääkimistes Euroopa Komisjoniga arvestades senisest enam riiklike prioriteetidega. Ühe olulise pooltargumendina vanusepiiri langetamisel nt 16. eluaastani, on maapiirkondade kogukonnaelu toetamine ja noorte maapiirkonnas hoidmine: 1) gümnaasiumita maapiirkondades ei pruugi olla piisavalt aktiivseid noori, et programmi võimalusi kasutada, 2) noorte sidumine piirkonnaga vahetult enne mujale õppima minekut aitab hindamise kohaselt hoida noori kodupiirkonnaga seotuna, 3) ESK on üks vähestest rahastusvõimalustest, et maapiirkonnas midagi teha.

2. Vähemate võimalustega ja erivajadustega noored

Olgugi, et juhistes on selgelt defineeritud vähemate võimalustega ja erivajadustega noored, tõid nii noored kui ka organisatsioonide esindajad välja, et termin on laialt tõlgendatav ja nende jaoks on küsitav, kes selle sihtrühma alla kuulub ning kes mitte. See näitab, et tõenäoliselt ei jõua paljud selle määratluseni ning vähemate võimalustega ja erivajadustega noorte suuremaks kaasamiseks tuleb agentuuril programmi tutvustades senisest suuremal määral selgitada, millistele tunnustele vastavad noored kuuluvad erivajadusega või vähemate võimalustega noorte termini alla ning kuidas neid paremini nii aruandlusprotsessis, kui ka projekti vältel täiendava toe pakkumiseks eristada.

Seega võiks kommunikatsioonis pöörata suuremat tähelepanu vähemate võimalustega noore definitsioonile. Vajalik on ka info, kuidas ja mis hetkel vähemate võimalustega noore staatus tuvastatakse ning miks see vajalik on (noore kaasamise kvaliteedi tagamine ja teistega võrdsemate võimaluste pakkumine).

Uuringu tulemusi arvestades võiksid agentuur ja HTM arutada ka järgmiseid võimalusi vähemate võimalustega noorte määratlemiseks ja kaasamiseks ning soovi korral Euroopa Komisjonile ettepanekuna sõnastada:

- Arvestades praegust vähemate võimalustega noore määratlust, sihtrühmade tausta (üliõpilased kui iseseisva elu alustajad, noortevaldkond kui alarahastatud ja madala palgaga valdkond) ja Eesti eripärasid (piiratud transpordiühendus ja vaba aja veetmise

võimalused väljaspool suuremaid linnu) on üheks variandiks, et riigid võiksid saada võimaluse vähemate võimalustega noore definitsiooni täpsustamiseks lähtuvalt kohalikest oludest. Sel juhul on üheks võimaluseks piiritleda vähemad võimalused piirkondadega. Näiteks, et Eesti x kohtades ongi automaatselt lisatoetus piirkonna järgi. Arvestuse aluseks võib võtta ka kauguse pealinnast, valla elanike statistilise keskmise sissetuleku võrreldes näiteks Eesti keskmisega, piirkonna laste või noorte arvu, vms.

- Võimaldada taotlejatele soovi korral täiendavalt eraldatavat kindlasummalist toetust. Toetuse saamine võiks eeldada selle kasutamise kirjeldamist nii taotlus- kui ka aruandlusprotsessis. See võiks lihtsustada vähemate võimalustega noorte kaasamist ja nende kaasamiseks suunatud rahaliste vahendite kasutamist. Lisaks saab agentuur korjata kirjeldustest häid praktikaid, mida teiste organisatsioonidega jagada.
- VT kui pikaaegsema ja vähem ette arvatava projekti puhul tuua lisaks võimalus taotluse esitamise ja heakskiidu järgselt kooskõlastatult agentuuriga täiendavaid kulusid hüvitada. Oluline on, et organisatsioonil tekiks enne täiendavate kulude tegemist kindlus, et kulud hüvitatakse.

3. Sihtrühmadeni jõudmine ja nende toetamine

Sihtrühmade toetamise ülesannet täidavad ESK portaal, programmi juhised ja agentuuri veebileht. Intervjuud näitavad, et enim kasutatakse aga agentuuri tuge: kiire sisend spetsiifilisele, konteksti arvestavale küsimusele. Samas töid osad intervjuueeritud välja olukordi, kus vastused viibisid, agentuur ei julgenud või saanud kiireid otsuseid langetada (sh näiteks programmijuhise või lepingu tõlgendamises). Puudujääke on ka programmi tegevusi kajastaval kodulehel (info esitamine ei arvesta sihtrühmade eripäradega, info on killustatud erilehtede vahel ja puuduvad loogilised viited või lingid täiendavale infole, kohati on esialgu õige lehena tunduval veebilehel aegunud info, jne). Taotluste kvaliteet ja rohkus viitavad agentuuri heale ja tõhusale infolevitamisele ning sihtrühmade toetamisele, kuid uute sihtrühmadeni jõudmiseks tuleb kohendada kasutatavaid meetodeid ja levitatavat infot ning võtta kasutusele täiendavaid meetodeid, et teavitustegevus tõhusam oleks:

- Meetmete ja võimaluste veelgi sihistatum tutvustamine (vt „Kommunikatsioon, info levitamine“).
- Tuua ühiskonnas aktiivsemalt esile õnnestunud projekte, häid praktikaid ning projektide-teenistuste teemavaldkondi ja eesmäärke.
- Teha veelgi rohkem koostööd nendega, kes sihtrühmadega kokku puutuvad, sh
  - spetsialistidega, kes puutuvad kokku noortega, kel on programmis osalemise võimalus alles paari aasta pärast.
  - formaalhariduse õpetajate ja õppekavajuhitidega – õppeainete lõimimise võimalus, õppekavade valikainena projektijuhtimise õpe koos projekti teostamisega.
  - vähemate võimalustega ja erivajadustega noortega tegelevate spetsialistidega. Kuidas noori päriselt paremini kaasata? Kuidas nendeni jõuda? Kuidas kaasavaid organisatsioone toetada? Organisatsioonide kaasamiskogemuste kogumine-jagamine?
  - sisserännanutega tegelevate spetsialistidega – ELi väärtushinnangute üle võtmine.

Hindamine näitas, et teavitustööd ja koostööd tehes tuleb arvestada, et mõned spetsialistid võivad noorte kaasamise eelarvamustega suhtuda (Miks vähemate võimalustega noortega tegeleda kui teistega on lihtsam? Miks üritada kaasata kui nagunii ei taheta kaasuda?). Lisaks

oli nii noorte kui ka noortega töötajate seas neid, kes leidsid, et võimaluste tutvustamine peab siiski mõõdukaks jääma: kõik ei peagi aktiivsed olema, sunniviisiline tegevustes osalemine ei pruugi omada soovitud mõju. Leiti, et pigem tuleb leida täiendavaid võimalusi, et seni aktiivsed ei muutuks vähemaktiivseks ja oleks suurem tõenäosus tegevustesse kaasatud saada.

Kommunikatsioon, info levitamine

- Vajalik on meetmete ja võimaluste veelgi sihistatum tutvustamine:
  - Rõhutada sihtrühma vanust, võimalikke tegevusi ja tehtava kasu, et sihtrühm ennast ära tunneks.
  - Vaadata üle kodulehe ja programmijuhendite kirjeldused ning seletused (noortepärasus ja lihtsalt mõistetavus).
  - Levitada programmi senisest enam sihtrühma sees (sh nt läbi töötukassa, sihtrühmalt sihtrühmale), tuua veelgi enam esile õnnestunud projekte, häid praktikaid ning projektide-teenistuste teemasid/eesmärke.
- Agentuuri hõivatus, suur personaalse nõustamise vajadus:
  - ESK portaali aktiivsem kasutamine võiks vähendada agentuuri nõustamiskoormust.
  - Organisatsioonid ja noored soovivad pigem eesti keeles infot saada ja Eesti konteksti arvestavaid vastuseid.
  - Sageli ei juleta nõu küsida, kuna ei taheta koormata – mõjutab taotluste ja aruannete kvaliteeti, vähendab mõju noorele/ organisatsioonile.
  - Sihtrühmade sõnul esitatakse agentuurile palju spetsiifilisi küsimusi, mis on sageli ka teistele osalejatele kasuks. Spetsiifilisem korduma kippuvate küsimuste (KKK) alamleht konkreetsete ja edasi aitavate vastustega võiks agentuuri koormust vähendada.
  - Juhismaterjalide (sh kodulehekülg) sõnastus ja ülesehitus on kohati keerulised, mitmeti mõistetavad, üldised ja aegunud infoga. Agentuuri kodulehel (ja alamlehtedel) ja teistel ESK infot kajastavatel lehtedel on erinev info.
  - Oodatud on üks mõistlikus mahus Eestit puudutav juhismaterjal, kus on ka täpne KKK.
- Jätkata VT pakkujate, noortevaldkonna töötajate ja SOL projektide mentorite teavitamist/harimist eneseanalüüsi läbiviimise toetamise oskuse arendamiseks. VT ja SOL mõju mõjutab mentori, tuutori jne oskus toetada noort, et projekti käigus tehtavast maksimaalselt õpitaks ja kogetut läbi programmi eesmärkide mõtestataks.
- VT puhul pöörata enne teenistusse minekut veelgi suuremat tähelepanu saatva ja vastuvõtva organisatsiooni ning noore nn ettevalmistava kohtumise kvaliteedile: ootuste ja tegeliku ühtimine, noort võimalikult arendavad tegevused, VT vs tasustamata töö.

Koostöö

Riiklikul tasandil on koostöö pigem tõhus, kuigi nähti ka arenguvõimalusi. Intervjuude kohaselt teevad tihedat koostööd agentuur ja HTMi EL ja rahvusvahelise koostöö valdkond. Sisulisemalt teevad koostööd ka agentuuri noorteprogrammide keskus ja HTMi noorte- ja andepoliitika osakond. Hindamise käigus leiti, et agentuuri noorteprogrammide ja haridusprogrammide keskus võiksid suuremat koostööd teha programmide ja tulemuste tutvustamises: sihtrühm ja ka tulevased hindajad võiksid võimalikult kiiresti jõuda õige infoni (noortele suunatud toetusvõimaluste kajastus kodulehekülgedel on hetkel killustunud, viiteid

teistele võimalustele pole). Noorteprogrammide keskus teeb tihedat koostööd sihtrühmade ja noortega töötajatega: programmi võimaluste tutvustamine, kasusaajateni jõudmine, programmi kohendamiseks seisukohtade-soovide koondamine. Samas tõdeti, et koostöö sihtrühmi esindava E+ ja ESK juhtkomisjoniga piirdub pigem info edastamisega.

Seoses koostööga teiste ja kolmandate riikidega tasub agentuuri ja HTMi koostöös otsustada järgnevas, et programmi võimalusi maksimaalselt ka Eesti riiklike prioriteetide täitmisel ära kasutada:

- Kas on prioriteetriike, kuhu vabatahtlike saatmist eelistada või soosida võiks?
- Kas ja mis piirangud võiksid olla kolmandates riikides vabatahtlikuna panustamisele või kolmandatest riikidest Eestisse vabatahtlikuks tulijatele? Kas ja kuidas seda piirata või soodustada olukorras, kus EL riikide huvi Eesti vastu on väiksem?

Analüüs näitas, et koostöö teiste sarnaseid tegevusi võimaldavate programmide ja organisatsioonide esindajatega võiks olla tihedam programmide ja projektide sünergia tekitamiseks.

Lisa 4. Infoleht olulisemate tulemustega programmi sihtrühmadele

Euroopa Solidaarsuskorpuse programmi perioodi 2018–2020 lõpphindamine ja perioodi 2021–2027 vahehindamine

Tutvu uuringuga: www.ibs.ee/publikatsioonid/esk-hindamine

Euroopa Solidaarsuskorpus (ESK): 2018. aastal loodud Euroopa Liidu toetatav programm. Toetatakse vabatahtlikus tegevuses (VT) osalemist ja kogukonna probleemide lahendamiseks loodud solidaarsusprojekte.

Programmi eesmärk: ühiskondlike probleemidega tegeldes tugevdada ühtekuuluvust, solidaarsust, demokraatiat ning Euroopa- ja kodanikuidentiteeti.

Meetmed

- ◆ Üksikisikute VT – 18–30-aastastele; VT kestus 2–12 kuud,
- ◆ Rühmade VT – 18–30-aastastele, 5+ inimest rühmas; VT kestus 2 nädalat kuni 2 kuud.
- ◆ Vabatahtlik tegevus humanitaarvaldkonnas – 18–35-aastastele, rakendab Euroopa Hariduse ja Kultuuri Rakendusamet.
- ◆ Solidaarsusprojektid – minimaalselt 5 noore algatatud ja ellu viidud kogukonna probleeme lahendavad projektid, 2–12 kuud.
- ◆ Koolitused programmis osalejatele ja seda plaanijatele, võrgustikutegevus, kvaliteedimärgiste väljastamine, nõustamine jt projektide kvaliteeti tõstvad tegevused.

Eelarve

2018-2020	2021-2023
<ul style="list-style-type: none"> • Kogueelarve 375,6 mln €, Eestil 3,6 mln € • 3117 682 euroga toetati 130 projekti • Osales 1045 noort	<ul style="list-style-type: none"> • Kogueelarve perioodil 2021-2027 on 1,009 mld €, perioodil 2021–2023 Eestil 3,3 mln € • 3500 263 euroga toetati 120 projekti • Taotluste andmetel osalejaid 977

ESK on oluline süsteemse vabatahtliku tegevuse ja noorte omaalgatuslike solidaarsusprojektide toetamiseks.

2021-2023 toetatud projektide populaarseimad teemavalikud

Vabatahtlik tegevus	keskkonnakaitse, kestlik areng ja kliimasoojenemise pidurdamine, kaasatus ja mitmekesisus, EL noorteesmärgid
Solidaarsusprojekt	kogukonna areng; füüsiline ja vaimne tervis, heaolu; loovus, kunst ja kultuur

	2018-2020		2021-2023	
	Solidaarsusprojektid	Vabatahtlik teenistus ja partnerlus	Solidaarsusprojektid	Vabatahtlik teenistus
Esitatud projektide arv	105	63	119	30
Rahastatud projektide arv	86	42	92	28
Planeeritud/ tegelik projektides osalejate arv	446/405	507/391	481	496
Kvaliteedimärgisega organisatsioonide arv perioodi lõpuks	-	162	-	174

Positiivne

- ◆ Peegeldab Eesti riiklikke ja ELi noortepoliitika eesmärke ja ühiskonna ootusi ning annab võimaluse täita seatud eesmärgid.
- ◆ ESK täiendab teisi noorteprogramme ning Eesti riiklikke pingutusi noortevaldkonnas.
- ◆ Programmi eelarve on ära kasutatud, seatud kvantitatiivsed eesmärgid saavutatud ning toetatavatel tegevustel on soovitud mõju osalejatele, noori toetavatele organisatsioonidele ning kogukonnale.
- ◆ ESK meetmetes osalemise toel süvenevad demokraatlikud alusväärtused, nagu solidaarsus, mitmekesisus, sallivus ja avatus.
  - VTs osalenud noortel süvenevad teadmised kaasamisest ja mitmekesisusest, digitaalsetest oskustest, demokraatias osalemisest ja jätkusuutlikust arengust.
  - ESK väärtused võetakse tegevuste kaudu lihtsamini omaks ja neile pööratakse tähelepanu ka muude tegemiste käigus
  - Meetmetes osalevad noored muutuvad ettevõtlikumaks ja saavad väärtuslikku töökogemust ning tulevikuoskusi, õppides samal ajal paremini mõistma oma võimeid, huvisid ja isiklikke eripärasid.
  - Organisatsioonide võimekus noori kvaliteetselt kaasata paraneb.
  - Ühiskond muutub sallivamaks ning paljud kogukonna probleemid saavad lahendatud.
- ◆ Samas ei ole mõju suurus täpselt teada ega üheselt hinnatav. Mõju on iga osaleja puhul individuaalne.

Soovitused noortega töötajatele ja projektide teostajatele

1

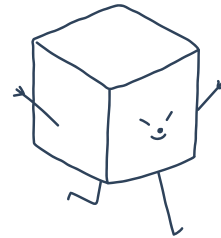
Leia võimalusi, et veelgi rohkem jõuda vähemate võimalustega noorteni ja nendeni, kes pole varem ESK ja E+ meetmetes osalenud. Kasuta vähemate võimalustega noorte kaasamiseks mõeldud täiendavat toetust, et nad ka sisuliselt kaasatud saaksid.

2

Noorele VT võimalust pakkudes veendu organisatsiooni ja ülesannete sobivuses, vastuvõtva organisatsiooni nõuetekohases tegutsemises (nt sõidu- ja söögikulude hüvitamine, töömaht, mentori pakkumine, noore arendamise eesmärk) ning veendu, et noorel on, kelle poole vajadusel pöörduda.

3

Vabatahtlike tegevuste võimalusi pakkudes mõtle laiemalt koostöövõimalustele noori saatvate ja vastu võtvate organisatsioonidega.

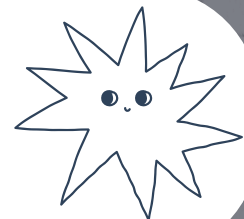

4

SOL projektide (potentsiaalsed) mentorid, suunake veelgi julgemalt noori vastutust võtma ja ülesandeid võrdset jagama. Mõne meeskonnaliikme kadumise korral julgusta noori veelgi enam uusi meeskonnaliikmeid otsima ja ülesandeid ümber jagama.

5

Programmide tingimusi muudetakse aeg-ajalt. Ole programmidele avatud ja kontrolli aeg-ajalt tingimusi. Äkki on tingimused Sinule ja noortele sobivamaks muutunud ja on mõistlik toetusvõimalust kasutada.

6

Aita kaasa programmi info levitamisele! Räägi programmi võimalustest ja selle kaudu tehtust ka neile, kes pole hetkel programmi sihtrühmaks. Noorematele noortele rääkides aitab see kaasa nende avatusele ja valmidusele ennast proovile panna. Teiste puhul võib hea sõna liikuma minna ja programmi sihtrühm leiab lihtsamalt tee programmini.

7

Aita kaasa projektide ja programmi tulemuste levitamisele! Kutsu tegevustes osalenuid oma kogemusi teistele noortele tutvustama ja julgusta tegevustes osalenud noori oma kogemusi jagama, sh agentuuriga. See aitab mõista mitteformaalse hariduse olulisust ja suurendab tõenäosust, et noored programmini jõuavad.

8

Julgusta noori mugavustsoonist välja tulema ja toeta neid vajadusel projekti kavandamisel, elluviimisel ning õpitu-kogetu mõtestamisel!

9

Küsi vajadusel nõu ja tuge info levitamiseks, taotlemiseks, tegevuste elluviimiseks, noorteni jõudmiseks, õpitu mõtestamiseks, vms agentuuri töötajatelt, kolleegidelt, teistelt valdkonna töötajatelt või noortelt endilt! Kasuta julgelt taotluste eelnõustamise võimalust ja olemasolevaid juhendmaterjale!

10

Ära jäta projekti aruandlust viimasele minutile! Digilahendused ja -keskkonnad teevad üldjuhul elu lihtsamaks, kuid nendega kaasnevad ka teatud riskid. Tehniliste tõrgete riske aitab maandada aegne tegutsemine. Õigeaegselt esitatud aruanne aitab omakorda vältida maksete hilinemist.

Soovitused valmisid uuringu "Euroopa Solidaarsuskorpuse programmi perioodi 2018–2020 lõpphindamine ja perioodi 2021–2027 vahehindamine" raames.

Tutvu uuringuga: www.ibs.ee/publikatsioonid/esk-hindamine